

Youth Initiative for Human Rights

Inicijativa mladih za ljudska prava

RAZBIJEN PONOS

**DISKRIMINACIJA I ZLOSTAVLJANJE LGBT OSOBA
U SRBIJI**

2005

Inicijativa mladih za ljudska prva iz Srbije bi želela da zahvali organizacijama bez čije pomoći ovaj izveštaj ne bi bio moguć:

Gayten LGBT

Resource Centre Leskovac

Queeria

Labris

Taboo Zrenjanin

**Lambda LGBT Human Rights and Queer Culture Center
(Kragujevac & Niš)**

LGBT

Vojvodina

LGBT Vojvodina

Centre for Social Emancipation

New Age Rainbow

Uvod

U Srbiji i Crnoj Gori je ustaljena praksa da se malo pažnje posvećuje manjinskoj grupi koja svakodnevno trpi aktivnu i strukturalnu diskriminaciju – to su osobe koje privlače istopolne osobe ili osobe koje se identifikuju rodom biološki suprotnim od svog ili se oblače kao osobe suprotnog biološkog roda. Ovu grupu ljudi sačinjavaju, uglavnom, ali ne nužno, lezbejke, homoseksualni muškarci, biseksualne osobe i transrodne/transseksualne osobe. U ovom izveštaju koristićemo termin 'LGBT' kada govorimo o ovoj populaciji, mada je sam termin daleko od zadovoljavajućeg. Ovi ljudi se suočavaju sa otporom i diskriminacijom i često su isključeni iz razgovora o jednakosti i antidiskriminatornoj praksi.

U stvari, situacija LGBT osoba u Srbiji je nepovoljna, da se blago izrazimo. Prisutan je visok nivo društvene osude LGBT osoba, uključujući i njihove porodice, od strane medija i državnih organa koji su dužni da štite prava, dostojanstvo i slobode SVIH građana/ki Srbije, nezavisno od njihove različitosti i uprkos protivljenju drugih grupa, uključujući i Crkvu. Prisutno je nasilje, diskriminacija i zastrašivanje, kao što se može videti na slikama prve Parade ponosa u Srbiji u junu 2001 godine, kada su učesnici i parade bili surovo pretučeni i zastrašivani od strane fudbalskih navijača i pripadnika desničarskih organizacija u koordinisanom, unapred planiranom, unapred najavljenom napadu. Mada je ovo bio najočigledniji primer problema sa kojima se LGBT osobe suočavaju u Srbiji, to nije i jedini primer tipova diskriminacije i zlostavljanja koje LGBT osobe u Srbiji proživljavaju što će se i videti u ovom izveštaju. Dodatno, postoji samo nekoliko prostorija za okupljanje LGBT osoba u Srbiji, a i taj mali broj prostorija ostaju diskrete i tajnovite ili se pribegava upošljavanju obezbeđenja i telohranitelja kako bi se zaštitile osobe koje ih posećuju. Anti-LGBT grafiti su prisutni u velikom broju u urbanim područjima.

Iako mnogi internacionalni akti štite i garantuju ljudska prava i jednakost LGBT osoba, činjenica je da u Srbiji takvi akti nisu ni priznati ni podržani u 2005 godini. Iskoristili bismo priliku da podsetimo Vladu Srbije, sve relevantne institucije uključujući i sudove, policiju i vojsku i građane/ke Srbije na sledeće klauzule sadržane u trima važnim internacionalnim dokumentima, kojih je Srbija potpisnica:

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, usvojena jednoglasno bez nesuglasica (uključujući i tadašnju SFR Jugoslaviju čija je naslednica Srbija i Crna Gora) 10. decembra 1948. godine:

Iz Uvoda:

- ...priznavanje inherentnog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava svih pripadnika/ca ljudskog roda...
-uspostavljanje poretku u kome će sva ljudska bića uživati prava slobode govora i verovanja i oslobođenosti od straha i nemaštine je proglašeno kao najveća želja opšte populacije
- Države potpisnice su se obavezale da postignu, u saradnji sa Ujedinjenim Nacijama, utemeljenje opštег poštovanja i očuvanja ljudskih prava i fundamentalnih sloboda.

Iz Člana 1 :

- Sva ljudska bića su rođena slobodna i jednakaka u dostojanstvu i pravima.

Iz Člana 2:

- *Svima* su zagarantovana sva prava i slobode navedena u ovoj Delkaraciji, bez ikakvog razlikovanja, kao što sunacionalno ili socijalno poreklo... ili drugi status.

(Naglašavanje je dodato).

Član 3:

- Svi imaju pravo na život, slobodu i ličnu sigurnost.

Član 6:

- Svi imaju pravo da budu identifikovani/e kao osobe odgovorne pred zakonom.

Član 7:

- *Svi su jednaki/e pred zakonom i zagarantovano im je da bez diskriminacije budu zakonom zaštićeni/e. Svima je zagarantovana jednaka zaštita od diskriminacije pri kršenju ove Deklaracije i protiv svakog izazivanja na takvu diskriminaciju.*
(Naglašavanje je dodato).

Član 12:

- Niko ne sme biti izložen/a proizvoljnom ometanju njegove/njene privatnosti, porodice, doma ili saglasnosti, niti napadima na njegovu/njenu čast i reputaciju. Svi imaju prava na zaštitu svojih prava protiv takvih ometanja ili napada.

Iz Člana 16 (1):

- Punoletni muškarci i žene....imaju prava na brak i osnivanje porodice. Imaju ista prava prilikom osnivanja braka...

Iz Člana 19:

- Svi imaju prava na slobodu mišljenja i izražavanja...
- Ali iz Člana 30: Ništa iz ove Deklaracije ne sme se tretirati kao da implicira da bilo koja država, grupa ili osoba ima prava da se angažeuje ili da izvede bilo koji čin kojim bi se ugrozila prava i slobode ovom Deklaracijom zagarantovana.

Iz Člana 20 (1):

- Svi imaju prava na slobodno sastajanje i udruživanje.

Iz Člana 23 (1):

- Svi imaju prava na rad, na slobodan izbor zaposlenja, *na pravedne i povoljne prilike za rad* i na pravo da budu zaštićeni/e od nezaposlenosti. (Naglašavanje dodato).

Iz Člana 26 (1):

- Obrazovanje se mora usmeriti ka potpunom razvitku ljudske ličnosti i ka osnaživanju poštovanja prema ljudskim pravima i fundamentalnim slobodama. *Mora promovisati razumevanje, toleranciju i prijateljstvo...*(Naglašavanje dodato).

Internacionalna Klauzula o Ekonomskim, Socijalnim i Kulturnim Pravima, ratifikovana od strane Bivše Republike Jugoslavije 2. juna 1971. i nasleđuje je Srbija kao nova Bivša Republika Jugoslavija 12. marta 2001:

Iz Uvoda:

- ...priznavanje inherentnog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava za sve pripadnike/ce ljudske rase je temelj za slobodu, pravdu i mir u svetu.
- ...ova prava proističu iz inherentnog dostojanstva osobe ljudskog roda,
- ...ideal slobodnih ljudskih bića oslobođenih straha i nemaštine može se ostvariti samo ako se stvore uslovi da svi mogu uživati svoja ekomska, socijalna i kulturna prava, kao i svoja civilna i politička prava...

Iz Člana 1 (1):

- Svi narodi imaju prava na samo-definisanje. Zahvaljujući pravednosti tog prava oni sami određuju svoj politički status i slobodno teže svom ekonomskom, socijalnom i kulturnom razvoju.

Iz Člana 2 (2):

- Države Potpisnice ove Klauzule preuzimaju obavezu da garantuju poštovanje prava određenih u ovoj Klauzuli *bez diskriminacije bilo koje vrste...ili statusa.*
(Naglašavanje dodato).

Iz Člana 5 (1):

- Ništa iz ove Deklaracije ne sme se tretirati kao da implicira da bilo koja država, grupa ili osoba ima prava da se angažuje ili da izvede bilo koji čin kojim bi se ugrozila prava i slobode ovom Deklaracijom zagarantovana.

Iz Člana 6 (1):

- Države potpisnice ove Klauzule...priznaju pravo na rad koje uključuje pravo svima da zarađuju radeći posao koji sami/e odaberu ili prihvate i da će preuzeti potrebne korake da održe ovo pravo.

Iz Člana 7:

- Države potpisnice...priznaju pravo svih da uživaju pravedne i povoljne prilike za rad koje obuhvataju, naročito:
 - (b) Bezbedne i zdrave radne uslove;
 - (c) Jednake mogućnosti za sve da budu unapređeni/e...na osnovu nikakvih drugih uslova osim njegovog/njenog radnog staža i kompetentnosti.

Iz Člana 12 (1):

- ...pravo da svi uzivaju najviši moguć stepen fizičkog i mentalnog zdravlja.

Internacionalna Klauzula o Civilnim i Političkim Pravima, koju je Srbija nasledila kao deo Bivše Republike Jugoslavije 27. aprila 1992:

Ovaj dokument takođe neprestano ponavlja inherentno dostojanstvo osobe i jednaka i neotuđiva prava svih pripadnika/ca ljudskog roda.

Iz Člana 2:

- (1) Svaka Država Potpisnica...obavezuje se da će poštovati i osigurati *svim osobama na njenoj teritoriji i u njenoj nadležnosti* prava koja su predmet ove Klauzule, bez ikakvih ometanja kao što su...i drugi status.(Naglašavanje dodato).
- (2) Ako već nije predviđen postojećim zakonom ili drugim merama, svaka Država Potpisnica je obavezna da preduzme odgovarajuće mere...da usvoji takve zakone ili da preduzme potrebne mere u ostvarivanju prava na koje se odnosi ova Klauzula.

Iz Člana 9 (1):

- Svi imaju prava na slobodu i ličnu bezbednost...

Iz Člana 14 (1):

- Sve osobe su jednake pred sudovima i tribunalima...

Iz Člana 16:

- Svi imaju pravo da budu identifikovani/e kao osobe odgovorne pred zakonom.

Iz Člana 17:

- (1) Niko ne sme biti izložen/a proizvoljnom ometanju njegove/njene privatnosti, porodice, doma ili saglasnosti, niti nezakonitim napadima na njegovu/njenu čast i reputaciju.
- (2) Svi imaju prava na zaštitu svojih prava protiv takvih ometanja ili napada.

Iz Člana 19:

- (2) Svi imaju pravo na slobodu izražavanja...

Ali, ovaj Član obuhvata i to da ovo pravo može biti uskraćeno da bi se zaštitila prava ili reputacija drugih (deo 3(a)).

Član 20:

- Sve osobe su *jednake pred zakonom i zagarantovano im je da, bez ikakve diskriminacije, budu zaštićene zakonom*. Iz ovoga sledi, da će zakon zabraniti bilo kakvu diskriminaciju i garantovati *svim osobama jednaku i efektну zaštitu od diskriminacije* po bilo kojoj osnovi kao što je...i drugi status. (Naglašavanje dodato).

Takva prava i slobode nisu zagarantovana LGBT osobama u Srbiji. Sve do nedavno, na snazi je bio zakon o uzrastu pri stupanju u seksualne odnose koji je drugaćije tretirao homoseksualne od drugih

muškaraca. Istopolnim parovima nije dozvoljeno da se venčaju (diskriminacija pred zakonom, mešanje u privatnost, porodicu i dom). Homofobična retorika je česta i ustaljena u medijima (napad na čast i reputaciju LGBT osoba i napad na LGBT osobe). Nasilje krši fizički integritet osobe. Vidićemo u ovom izveštaju da se diskriminacija javlja na radnom mestu, u kafićima i restoranima i, čak, od strane pripadnika snaga bezbednosti, uključujući policiju i vojsku. Zakon ne predviđa adekvatne mere protiv diskriminacije LGBT osoba. Činjenica da su LGBT osobe prisiljene da kriju svoj identitet, kao što ćemo videti, krši njihova prava na izražavanje. Da su LGBT osobe nezaštićene i nepodržane od strane policije , da ljudi imaju stav kako će počinjenici homofobičnih prestupa ostati nekažnjeni ili da će policija negativno reagovati, da oni koji incident prijave policiji neće dobiti adekvatnu zaštitu i nadoknadu – ovo krši mnoge klauzule nabrojane gore, naročito klauzulu da su sve osobe jednake pred zakonom.

Vlada se ne obaća javnosti izjavama u kojima osuđuje diskriminaciju ili zlostavljanje LGBT osoba. Ministri Vlade su čak otvoreno pokazali svoja homofobična osećanja javnosti. Podsticanje na mržnju ili diskriminaciju je zabranjeno u navedenim dokumentima. Radikalni pokret Obraz lansirao je homofobičnu kampanju posterima „Bolje sprečiti nego lečiti (Bolje sigurni nego da žalimo)“ koju su osudile grupe za ljudska prava uključujući i Amnesty International¹. Vlada Srbije se, ipak, nije oglasila povodom ove kampanje uprkos činjenici da ova kampanja predstavlja kršenje raznih međunarodnih klauzula, uključujući i podsticanje na mržnju kao i napade na čast i reputaciju. Ove grupe nemaju prava da podstiču na mržnju niti da učine bilo kakvo delo kojim se krše zakoni navedeni u ovim internacionalnim dokumentima – koji, kao što je eksplisitno navedeno, se **jednako** odnose na sva ljudska bića i proističu iz njihovog **inherentnog dostojanstva**.

Želimo da znamo iz kojih razloga i po kojoj osnovi Vlada Srbije nije primenila ova internacionalno obavezujuća i prihvaćena prava, koja ne ostavljaju nejasna mesta i koja vrlo jasno navode da sve osobe imaju prava na zaštitu i propise – ovo uključuje LGBT osobe.

Inicijativa mladih za ljudska prava podseća da se ljudska prava odnose na sve i da Vlada Srbije, kao i drugi relevantni državni organi, uključujući policiju, vojsku i sudove, imaju dužnost da zaštite **sve** građane/ke nezavisno od nevažnih različitosti kao što su seksualna i rodna orijentacija i izražavanje.

To je bio razlog zašto je Inicijativa mladih za ljudska prava sprovedla ovu obimnu anketu među LGBT osobama u Srbiji, ispitujući diskriminaciju i zlostavljanje osoba, kao deo svog programa za praćenje i dokumentovanje slučajeva gde su prekršena ljudska prava i da promoviše i štiti prava manjinskih grupa u Srbiji. Ovaj izveštaj postoji kako bi pružio statističke i empirijske podatke o kršenju međunarodnog prava koje se upravo dešava LGBT osobama u Srbiji 2005. godine.

Istraživanje je imalo dva glavna cilja:

1. Sakupljanje konkretnih statistika i slikevitih empirijskih podataka, proučavanje prirode i opsega diskriminacije i zlostavljanja LGBT osoba u Srbiji i istraživanje stavova LGBT osoba o stvarima vezanim za temu kao što su tretman policije, opšti tretman, strahovi i uopšte o tome kako je LGBT osobama u Srbiji. Ovi podaci su deo našeg programa koji istražuje i dokumentuje kršenja i zloupotrebe ljudskih prava u Srbiji i programa kojim se promoviše veće poštovanje vladavine zakona i fundamentalnih ljudskih prava; i
2. Pružanje prilike LGBT osobama da govore o svojim iskustvima, strahovima, očekivanjima itd, koja su povezana sa temom diskriminacije i zlostavljanja.

¹ Videti:Srbija: Javna tišina u slučaju homofobične kampanje posterima,
<http://web.amnesty.org/library/Index/ENGEUR700232004?open&of=ENG-YUG>

Metod rada

Istraživanje je sprovedeno od 6. maja 2005. do 8. jula 2005. Od 6. do 16. maja projekat je promovisan u vidu reklame na web stranicama većih LGBT organizacija u Srbiji. Usledilo je i anketiranje putem interneta 16. maja 2005. kada je upitnik postao dostupan korisnicima/cama preko web stranica Inicijative mladih i većih LGBT organizacija u Srbiji. Šta više, upitnik je cirkulisao po ovim i drugim organizacijama kako bi se omogućilo anonimno i bezbedno popunjavanje, dok su intervjuji 'licem u lice' obavljeni od strane istraživača/ica Inicijative mladih u nekoliko manjih i većih gradova, a u međusobnoj koordinaciji i uz velikodušnu pomoć lokalnih LGBT organizacija; u finalnoj fazi su slate informacije o upitniku na e-mejl liste nekih LGBT organizacija, kako bi se ohrabriло slanje popunjениh upitnika.

Upitnik je bio dostupan preko interneta i na papiru na engleskom, srpskom, mađarskom i albanskom jeziku, kako bi se osiguralo da veće etničke i jezičke zajednice u Srbiji imaju pristup upitniku na jeziku koji je njima razumljiv i stoga se proširila grupa potencijalnih korisnika. Znamo da su time odstranjene mnoge etničke i jezičke zajednice; ipak, ograničenja materijalne i vremenske prirode projekta su uticala da upitnik možemo da ponudimo samo na ova četiri jezika.

Kako bi se ohrabriло što iskrenije odgovaranje na pitanja i kako bi se što više proširila grupa potencijalnih ispitanika, jasno je naznačeno na svakom upitniku da će svi odgovori ostati kompletno anonimni i tajni. Stoga, u ovom upitniku neće biti bilo kakvih identificujućih informacija po pitanju statistika i slučajeva. Ovo je neophodna mera opreznosti radi zaštite onih koji su dali odgovore.

Izveštaj je sačinjen od:

1. anonimnih upitnika koji su skinuti sa interneta od strane zainteresovanih učesnika/ca, popunjeni i zatim poslati nazad poštom ili e-mejlom istraživačima,
2. anonimnih upitnika koje su prikupile druge organizacije (licem u lice ili putem web stranice ili e-mejlom) i zatim poslate istraživaču.
3. upitnici koji su popunjeni tokom 'lice u lice' intervjuja koje je obavljao istraživač Inicijative mladih. Intervju su obavljanji u gradovima gde žive učesnici/e, s tim što su samo istraživač i učesnik/ca bili prisutni. Treće lice nije učestvovalo u intervjuu kako bi se minimalizovao rizik neprijatnosti za učesnika/cu, te im se omogućilo dovoljno udobnosti, privatnosti i anonimnosti da budu što iskreniji.

Informacije prikupljene tokom istraživanja su predstavljene na dva načina:

1. Bazične statističke postavke, izražene kao procenti onih koji su dali odgovore
2. Prikaz slučajeva i ilustrativnih primera, u narativnoj formi, kako bi se naznačila pitanja koja stoe iza statistika. Ovi primeri su uzeti iz detaljnijih odgovora datih od strane ispitanika u naznačenim odeljcima. Priče nisu opsežne u svakom slučaju, i u nekim primerima infomracije su uskraćene kako bi se kompletno odstranila mogućnost identifikacije. Sve priče nisu u celini u izveštaju, posebno u slučajevima kada su priče veoma slične (na primer, kada se navode razlozi za neotkrivanje porodici ili razlozi za osećanje straha, gde se vidi shema sličnih priča). Takođe, nisu ni svi ispitanici dali detaljniji opis svojih 'da' ili 'ne' odgovora, tako da ne možemo da navedemo primer za svaki slučaj u ovom izveštaju.

Sve informacije navedene u ovom izveštaju su dobijene direktno iz odgovora u upitnicima koji se čuvaju na sigurnom, čuvajući tajnost, kao deo dokumentacije Inicijative mladih.

Izveštaj se završava zaključcima o prirodi i rasprostranjenosti diskriminacije i maltretiranja LGBT osoba u Srbiji, i sa preporukama na osnovi rezultata ovog istraživanja.

Predstavljanje rezultata

Istraživač je na kraju sakupio 144 upitnika, popunjavana širom Srbije². Oni pokrivaju širok geografski spektar i dolaze iz 34 različita gradova i sela širom Srbije. Najveći broj upitnika (97) dođen je iz većih gradova: Beograd, Novi Sad, Subotica, Niš, Leskovac i Kragujevac. 44 upitnika dođena su iz manjih gradova i sela, dok troje nije navelo lokaciju gde žive.

Podeljeno po regionu, ispitanici/e su iz sledećih mesta:

- Beograd – **38**
- Vojvodina – **65**
- Centralna Srbija – **10**
- Južna Srbija – **26**
- **2** osobe su iz drugih regionala

Najveće poteškoće u nalaženju osoba voljnih da učestvuju u istraživanju imali smo u južnoj Srbiji. U mnogim većim gradovima tamo nismo uopšte dobili popunjene upitnike. Takođe smo imali i poteškoća da nađemo lokalne partnera za saradnju u nekim regionima u južnoj Srbiji. U nekim delovima južne Srbije intervjui jesu pravljeni, ali u mnogo manjem broju nego u drugim regionima. Sandžak uopšte nije bio predstavljen. Kao što se i vidi iz rezultata, najveći broj je dođen iz Beograda i Vojvodine, što ukazuje da u ovim dvema regijama ima više ljudi koji su voljni da pričaju o LGBT pitanjima, te da su otvoreniji i spremniji na razgovor o ovom pitanju. Ovo govori mnogo o opštoj atmosferi za LGBT osobe u Srbiji, i ukazuje na razlike među različitim regionima Srbije po pitanju stavova prema LGBT pitanjima, kao i o atmosferi u kojoj LGBT osobe žive.

Kojih ste godina?

Na pitanje broj 3, ispitanici/e su davali/e sledeće odgovore:

- manje od 19 **7%**
- 20 – 25 **40%**
- 26 – 36 **35%**
- 36 – 45 **13%**
- 46 – 60 **4%**
- 61+ **1%**

² Još nekoliko dodatnih upitnika je prikupljeno nakon isteka roka, u koje vreme je već izveštaj napisan. Tako da nije bilo moguće uključiti i te upitnike u izveštaj. Ipak, proučavanje i ovih upitnika nam je pokazalo da oni ne menjaju značajno rezultate ovog istraživanja i informacije koje oni sadrže se poklapa u mnogome sa nalazima glavnog istraživanja.

Očevidno je da najveći broj ispitanika/ca (75%) ima između 25 i 35 godina. Mlađe, i posebno starije, LGBT osobe su se odazvale u manjem broju. Postoje mnogi mogući razlozi za ovo: starije osobe možda imaju manje mogućnosti da koriste internet i nisu znali za postojanje upitnika; moguće je da nemaju mrežu vršnjaka koji bi im pomogli da popune upitnik; moguće je da ne pripadaju ili nemaju nikakve kontakte sa organizacijama koje su sarađivale sa nama na ovom istraživanju i stoga nisu dobili primerke ovog upitnika; ili je moguće da su imali odbojnost ka ispunjavanju upitnika usled generacijskih razlika (na primer, starije osobe se možda ne osećaju prijatno da pričaju o LGBT tematici).

Ipak, ovo samo po sebi naznačuje da LGBT osobe starije od 36 godina su manje predstavljene unutar LGBT zajednice i stoga preporučujemo da se više truda uloži na stupanje u kontakt sa tim delom zajednice kako bi se omogućilo njihovo priključivanje u proces ostvarenja LGBT prava, te kako bi im se omogućilo da budu otvoreniji i pričaju o LGBT pitanjima.

Sa druge strane, veoma je pozitivno da je veliki broj mlađe generacije učestvovalo u istraživanju, što ukazuje da su oni svesniji i spremniji na razgovor, što će im možda omogućiti da zauzmu aktivnu ulogu u procesu rada za punu realizaciju njihovih osnovnih ljudskih prava i njihovoj borbi protiv homofobije u Srbiji.

Pol

Na pitanje broj 3 upitnika, ispitanici/e su davali sledeće odgovore:

• Muški	64%
• Ženski	33%
• Drugo	2%
• Bez odgovora	1%

Većina ispitanika se identifikuju kao muškarci, mada je ohrabrujuće veliki broj žena učestvovao i nekoliko osobe se identifikovali kao drugih polova koji uključuju interseks i transkesulce/ke i transvestite. Ovo je veoma značajno za istarživanje, jer nam omogućuje da analiziramo razlike u diskriminaciji nad polovima i razlikama u njihovim stavovima, strahovima, itd. Svako pitanje će stoga biti predstavljeno po polovima, između ostalog.

Kako biste definisali sopstveno seksualno opredeljenje?

• Gay	46%
• Lezbejsko	24%
• Biseksualno	23%
• Transseksualno	1%
• Transgender	1%
• Drugo	3%
• Bez odgovora	1%

Većina ispitanika se identifikovala kao gej. Otprilike jednak broj se identifikovao kao lezbejke ili biseksualne osobe. Neke osobe su odgovorile da ne žele da kategorisu svoju orientaciju ili da misle da je takvo etiketiranje arhaično i neprikladno.

Koliko ste otvoreni/e svojim prodicama i prijateljima o svojoj seksualnoj orijentaciji (otvoreni/e je ovde u kontekstu toga da li su vaše prodice i prijatelji svesni vaše orijentacije i/ili da li je vama dovoljno ugodno da o tome sa njima pričate?)?

Odgovori na pitanje 5 ovog upitnika su sledeći:

	Total odgovora	Muški pol	Ženski pol	Drugo
Nisu uopšte otvoreni/e	10%	12%	6%	0%
Otvoreni/e samo nekim prijateljima	35%	41%	24%	20%
Otvoreni/e svim prijateljima ali ne i porodicu	6%	7%	6%	0%
Otvoreni nekim članovima porodice ali ne prijateljima	1%	2%	0%	0%
Otvoreni/e nekim članovima porodice i nekim prijateljima	18%	14%	26%	20%
Otvoreni/e svim članovima porodice i svim prijateljima	16%	11%	23%	40%
Otvoreni/e svim članovima porodice i nekim prijateljima	1%	1%	0%	0%
Otvoreni/e svima	13%	12%	15%	20%

Prema tome, može se videti da je većina ispitanih otvorena samo nekim prijateljima. Sklonost ovakvom odgovoru je veća među muškim ispitanicima od kojih je 41% odgovorio da su otvoreni samo nekim prijateljima u poređenju sa 24% žena i 20% onih koji se definišu kao drugo. Neznatno je broj veći od uobičajenog među muškarcima koji su odgovorili da uopšte nisu otvoreni (12% u poređenju sa prosekom od 10%). Žene i osobe koje se definišu kao drugo su pokazali/e veću sličnost u pogledu svoje otvorenosti barem nekom delu svojih porodica: 40% muškaraca je odgovorilo da su na neki način otvoreni nekim članovima svojih porodica dok je 60% žena i 80% onih koji se definišu kao drugo odgovorilo isto. Ima mnogo razloga zašto su ovi odgovori toliko drugaćiji: muškarci su često više stigmatizovani u patrijarhalnim, ruralnim i drugim zajednicama i češće nailaze na osudu kada nisu u skladu sa stereotipima utkanim u patrijarhalne i muške krugove. Žene su, generalno, otvorenije prema različitostima identiteta ili orijentacije, tako da se žene možda osećaju sposobnijim da se otvore. Ovo je, ipak, samo nagađanje jer je potrebno znatno više istraživanja kako bi se utvrdili razlozi za ove razlike i kako bi se obratila pažnja na probleme koje ovo izaziva.

Zanimljivo je da nijedna osoba koja se identifikovala kao drugog roda nije potpuno zatvorena. Ustvari, ispitanici/e koji/e su se identifikovali/e sa ovim rodom su najotvoreniji/e, sa 40% njih

koji/e su otvoreni/e svim prijateljima i nekim članovima porodice i 20% njih koji/e su otvoreni/e svima u poređenju sa samo 12% muškaraca i 15% žena koji/e su izjavili/e da se otvoreni/e svima. Ponovo, ima mnogo razloga za ovakvo stanje stvari: neki rodni identiteti se teže prikrivaju kao npr. transseksualizam.

Ako ste otvoreni/e svojoj porodici, kako procenujete njihovu reakciju nakon toga što ste im rekli za svoju seksualnu orijentaciju?

Sve u svemu, 49% ispitanih je odgovorilo da su na neki način otvoreni/e nekim ili svim članovima svoje porodice. Oni su reakcije svojih porodica procenili/e na sledeći način:

	Total	Muški pol	Ženski pol	Drugo
Pozitivno	32%	32%	30%	50%
Negativno	31%	36%	33%	0%
Indiferentno	23%	19%	27%	25%
Delom pozitivno, delom indiferentno	1%	3%	0%	0%
Delom pozitivno, delom negativno	4%	5%	3%	0%
Delom negativno, delom indiferentno	3%	0%	0%	25%
Bez odgovora	6%	5%	7%	0%

Sledi da većina ispitanih nije doživela pozitivne reakcije. 32% je dalo pozitivan odgovor ali je 54% ocenilo reakciju ili kao negativnu ili kao indiferentnu i, ukupno 68% je izjavilo da su doživeli/e neku vrstu ili negativne ili indiferentne reakcije nekih ili svih članova svojih porodica koji su znali za njihovu seksualnu orijentaciju. Žene su imale manje šanse da dožive pozitivnu reakciju 30% u poređenju sa prosekom od 32% ali je samo 33% žena izjavilo da se imale negativnu reakciju. 36% muškaraca, u odnosu na 31% u proseku, je izjavilo da su doživeli negativnu reakciju. Ipak, razlika između muškaraca i žena nije velika, osim činjenice da su žene doživljavale veći broj indiferentnih reakcija nego muškarci (27% žena u poređenju sa 19% muškaraca). 50% onih koji/e se definišu kao drugo je imalo pozitivnu reakciju, mada je 50% ukupno izjavilo da su doživeli/e ili indiferentnu ili negativno/indiferentnu reakciju. Zanimljivo je da niko od onih koji/e se definišu kao drugo nije procenio/la reakcije porodice kao potpuno negativne.

Međutim, indiferentna reakcija je ipak i dalje negativna reakcija, i sigurno neće pomoći osobi da se oseća prihvaćeno ili podržano, posebno u obzir nivo opšte stigmatizacije društva ka LGBT pitanjima. Indiferentnost sugerije da ne postoji opšte interesovanje ili briga. Sve što nije jasno pozitivno, potvrđeno i prihvaćeno spada u negativnu reakciju.

Zaključak ovog dela istraživanja je, dakle, da LGBT osobe u Srbiji i dalje doživljavaju negativne reakcije svojih porodica kada im kažu za svoju seksualnu ili rodnu orijentaciju ili identitet, što otežava njihov život jer im se uskraćuje podrška od jedinog mesta koje bi trebalo da uvek bude tu da pruži podršku, da ohrabri i prihvati. Situacija u kojoj, u proseku, manje od jedne trećine onih koji/e

se otvore ne mogu da kažu da su doživeli/e pozitivnu reakciju je neprihvatljiva u 21. veku u Evropi i mora se promeniti.

Reakcije porodica

Ispitanici/ce su opisivali situacije u kojima porodice nisu pokazale razumevanje u početku ali su kasnije prihvatile, a i situacije u kojima su porodice pružale podršku od samog početka. Ima i priča o pretnjama, o članovima porodica koji plaču i tuku svoju decu i traže 'lek' i pitaju se 'šta su to pogrešno uradili'. Slede samo neki od mnogobrojnih primera koje smo dobili kao odgovor na ovo pitanje. Mnogi odgovori su bili identični tako da ih nećemo sve navesti ovde.

- „Kada su saznali, bio sam izbačen i morao sam da tražim stan. Moj brat je tražio novac za mene. Otvaranje (potpuno) nije dobra opcija za mene, zato što mislim da nivo svesnosti ljudi nije na zavidnom nivou da bi prihvatali činjenicu da je neko seksualno drugaćiji i mišljenje koje ovde vlada je da smo mi (LGBT osobe) bolesni...Mislim da kad bih rekao ljudima da bi se oni udaljili od mene i dodatno mi otežali život...“
- „Rekli su da će me ubiti.“
- „Prošle godine sam rekao roditeljima, rođaku i baki. Svi su negativno reagovali. Moj otac je bio besan a majka i baka su plakale. Bilo je to užasno iskustvo. Pretili su da će me isterati - 'da moram da živim po njihovim pravilima'. Nije bilo fizičkih pretnji ali je bilo ucena. Ne govorimo više o tome kao porodica, bolje je da živimo u miru ali me i dalje posmatraju ako mi dođu prijatelji muškog pola u kuću. Majka misli da mogu da budem izlečen, ona ovo smatra bolešću. Bojim se njihove reakcije u slučaju da ponovo razgovaramo o ovome.“
- „Moja majka je plakala kada sam joj govorio o ovome - spominjala je da bi me poslala kod psihijatra na 'lečenje'.“
- „Majka me je nazvala kućkom i rekla da će završiti na ulici. (tj. da će biti prostitutka).“
- „Otar mi je rukao da sam pizda, „krpičar“, lizač dupeta. Pretio je da će me ubiti ako nastavim ovako i da će mi odseći genitalije.“
- „Odlučio sam da kažem majci, ali je ona već znala. Bio sam na psihoterapiji mesecima. Pitala je psihoterapeuta da mi promeni orijentaciju. Ona misli da je to posledica događaja iz mog detinjstva kada mi je zabranila da gledam porno časopise. Rekla mi je da krivi sebe.“

Razlozi zbog kojih se osobe nisu otvorile

Razlozi koji preovladavaju uključuju strah od odbacivanja, upoznatost sa homofobičnim stavom porodice a i to što mnoge anketirane osobe materijalno zavise od svojih porodica u smislu plaćanja stana i pomoći pri studiranju. Neki su naveli i strah da porodice ne budu nasilne prema njima ako se otvore a mnogi su naveli tradicionalističke, patrijarhalne, religijske ili nacionalističke stavove kao važan faktor koji je uticao na to da odluče da se ne otvore.

Sledi izbor odgovora kojima ispitanici/ce opisuju razloge zašto su odlučili/e da se ne otvore:

- „Ne želim da se otvorim svojim prijateljima jer se plašim da bi me neki odbacili ako im kažem a moja porodica se ne slaže sa takvim načinom života.“
- „Imam porodicu i decu i ne želim da oni saznaju.“
- „Članovi moje porodice su otvoreno homofobični kada se neka LGBT osoba pojavi na televiziji.“
- „Tradicionalističko društvo i homofobija, nedostatak otvorenosti i nedostatak informacija.“
- „Moji roditelji i sestra su jako homofobični. Oni misle da je homoseksualnost bolest i da ima leka - pilula kojom se prestaje biti LGBT osoba! Verovatno nikada neću reći roditeljima.“

- „Moj otac je tipičan balkanac – homofobičan, nacionalista, šovinista. Moja majka je ok ali ne želim o tome da pričam sa njom.“
- „Moja porodica je vrlo konzervativna. Ne znam kakva bi njihova reakcija bila. Zavisim materijalno od njih. Jednom su komentarisali spot na televiziji, u pitanju je bila grupa Tatu (ruski ženski pop bend poznat po tome što članice tvrde da su lezbejski par). Moja majka je samo rekla 'užasno' i promenila kanal.“
- „Moji roditelji su stari i ne želim da stvaram probleme. Znam da bi njihova reakcija bila negativna.“
- „Ne trebaju mi dodatni problemi i zato uopšte nisam otvoren/a.“
- „Ne želim da se otvorim porodici jer od njih potpuno ekonomski zavism.“
- „Iz straha da neće razumeti ili da ne budu nasilni.“
- „Moji roditelji su staromodni i religiozni... po njima to je greh. Živim u malom gradu i ako bi neko saznao za moju seksualnu orijentaciju bilo bi puno problema.“
- „Pošto znam šta bi rekli, nemam nameru da im bilo čta kažem.“
- „Moram da pazim kome će reći. Potrebno mi je vreme da vidim kako će ljudi reagovati. Moja porodica to ne razume, oni misle da je još uvek 15-ti vek i nikada o ovome ne govore. Oni bi negativno reagovali kada bih im rekao.“
- „Zato što je ovde situacija takva da ako si homoseksualni muškarac ne smatraju te muškarcem uopšte!“
- „Moja majka bi bila u šoku kada bi saznala, možda bi čak i poricala. Za sada je najbolje biti diskretan. Bilo bi puno problema kada bi saznali. Oni su homofobični... Mislim da oni smatraju da je to najniži oblik bitisanja, nemaju ni malo razumevanja...“
- „Znam stavove svoje porodice. Moj otac je veoma konzervativan, ima predrasude prema Jevrejima i slično. Naglasio je da bi ubio sebe i celu porodicu ako bi saznao da je neko od nas homoseksualan...moj brat je veoma homofobičan, rasista je, fašista.. velika je verovatnoća da negativno reaguju ako im kažem, čak i fizički.“

Da li ste ikada bili izloženi fizičkom nasilju ili pokušaju nasilja motivisanom Vašim stvarnim ili pretpostavljenim seksualnim opredeljenjem?

Na pitanje broj 6 upitnika, sledeći procenti ispitanika/ca navodi da je iskusilo fizičko nasilje:

• Total odgovora	28%
• Muškarci	32%
• Žene	13%
• Drugo	80%
• Ni malo otvoreni	13%
• Otvoreni samo prema nekim prijateljima	18%
• Otvoreni prema nekim članovima porodice i/ili prijateljima	35%
• Otvoreni prema svima	39%

Skoro jedna trećina ispitanika/ica navodi da je iskusila fizičko nasilje motivisano njihovom stvarnom ili pretpostavljenom seksualnom ili rodnom orijentacijom. Ovo je očevidno kršenje njihovih ljudskih prava, onemogućavanje fizičkog integriteta i slobode od nasilja kao što je i stvaranje atmosfere u kojoj se osećaju da moraju da sakrivaju svoju seksualnu orijentaciju. Takođe je i kršenje međunarodno prihvaćenih normi slobode izražavanja koje su zaštićene dokumentima koje je Srbija potpisala, uključujući i Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima i Međunarodni ugovor o civilnim i političkim pravima.

Nadprosečan broj muškaraca navodi da je iskusilo fizičko nasilje motivisano njihovom stvarnom ili pretpostavljenom seksualnom orijentacijom. Manji broj žena navodi isto, dok neverovatnih 80% onih osoba koje se identifikuju kao drugo navodi fizičko nasilje motivisano njihovom stvarnom ili pretpostavljenom orijentacijom.

Našu prethodnu postavku o primoranosti da se krije lični identitet samo podržava rezultat da se incidenti fizičkog nasilja povećavaju srazmerno nivoom otvorenosti osobe. Od onih koji su naveli da nisu ni malo otvoreni, 13% je navelo da je iskusilo fizičko nasilje motivisano homofobijom, dok za one koji su naveli da su otvoreni ka svima ovaj procenat skače na 39%.

Društvo u kome otvorenost i iskrenost u vezi sa sopstvenom seksualnom ili rodnom orijentacijom povećava mogućnost fizičkog nasilja nije društvo zasnovano na ravnopravnosti i poštovanju, niti je društvo zasnovano na vladavini zakona, osim ukoliko taj zakon eksplicitno ne sankcionise proizvoljno korišćenje fizičkog nasilja na osnovu toga šta individua smatra, sama za sebe, šta je prihvatljivo. Ni jedno društvo ne sankcionise ovakvo korišćenje individualnog nasilja protiv onih sa kojim se osoba ne slaže ili mu se ne sviđaju, i stoga, Srbija je obavezna da delotvorno radi protiv onih koji koriste nasilje kao način da se zaplaše ili pošalje druge poruke onima koji se usuđuju da budu različiti ili urade nešto što sa čime se ne slažu. Društvo u kome se skoro jedna trećina onih koji se identifikuju kao bilo šta drugo od onoga što većina smatra 'normalnim' ili prihvatljivim iskusila fizički napad ne pripada Evropi 21. veka.

Iskustva fizičkog nasilja

Mnoge anketirane osobe su pričale o svojim doživaljajima tokom Parade ponosa 2001. Drugi su suočeni sa mnogim problemima, na ulici i u kući, nakon žurki, od strane skinheda i navijača. Nasilje varira od udaraca pesnicom do pokušaja udraca pa sve do hospitalizacije i ozbiljnijih telesnih povreda.

- „Da, od strane mog brata koji je htio da me ubije. Čak je i pokušao da mi napravi probleme na poslu... Rekao je da zna šta sam ja i da će svi reći da je to bolesno...“
- „To se desilo u kafiću. Na nekoj žurci me je markirala grupa skinheda. Bio sam sa nekoliko prijatelja. Kada sam krenuo kući oni su me pratili. Užasno sam prebijen i imao sam nekoliko preloma. Sećam se njihovih poslednjih reči 'ubij jebenog pedera'.“
- „Ja sam transgender osoba. Jedne večeri sam otišla u kafić sa drugaricama obučena kao žena. Bila sam nervozna te večeri. Neki muškarci su nas gledali i tražili su da odemo. Kako smo mi otišle, oni su krenuli za nama. Sve je počelo verbalnim konfliktom, ali su nas kasnije pretukli. Ja sam izgubila svest. Nazivali su me 'glupom trandžom' i 'jebenom kućkom' i pitali zašto moja majka nije umrla dok me je rađala.“
- Jedna transgender osoba navodi da je fizički napadnutna mnogo puta, na ulici, kada je nosili odeću suprotnog pola.“
- Jedan ispitanik nam je naveo primer muškarca koji je koristio internet očevidno kako bi upoznavao LGBT osobe i prebjao ih. „Upoznao sam ga, i on je pokušao da me udari pajserom. Bilo je veoma kasno. Uspeo sam da pobegnem. Jedan moj poznanik je takođe bio njegova žrtva... urlao je na njega 'pederi marš iz Srbije, vi ste bolesni, perverti' i druge stvari.“
- „Nakon jedne zabave, jedan mladić i njegovi prijatelji su me napali. Poljubio sam svog istopolnog partnera na ulici, što je ta grupa videla. Nisu ništa rekli. Pitao sam šta je problem, a oni su odgovorili pesnicama. Imali su oko 18 – 19 godina – tinejdžeri. Morao sam u bolnicu. Hospitalizovan sam i zašili su mi rane.“
- „Trg Republike. 30. juni, 2001. godine, Beograd: prva Parada ponosa u Srbiji...“
- „Jednom prilikom ispred gej kluba, i još jednom kada sam se susreo sa neprijateljskom grupom mladića na žurci. Prvi put su me oborili na zemlju metalnom šipkom ispred gej kluba, i završio sam u urgentom sa napuklom lobanjom.“
- „Porodica mog dečka je došla kod mene kući i pretila da će me ubiti.“
- „Gde da počнем? Neki mladići iz mog kraja su mi provalili u stan, grupa huligana navijača koji sebe nazivaju 'braniocima pravoslavlja' i još jedna grupa navijača koji su išli kući nakon utakmice. Neko nas je video na lokalnoj televiziji, dok smo bili na Paradi ponosa i bili smo primećeni. Svi naši problemi su počeli tog momenta. Moj partner i ja smo odlučili da se preselimo, iz straha. Drugi put sam napadnut dok sam se vraćao kući sa posla. Trčao sam i neki ljudi su bacali kamenje na mene od kojih mi je jedan pogodio nogu. Imam ožiljak od toga. Početkom ove godine vraćajući se kući iz gej kluba u Beogradu, u autobusu... Autobus je bio blokiran od strane jednog automobila – dve grupe huligana su se tukle, ali kada su nas primetili u autobusu rekli su 'vidi, to su oni pederi, hajde da ih ubijemo'. Pokušali smo da pobegnemo ali je moj dečko dobio nekoliko udaraca metalnim šipkama po ramenu... .“
- „Pisala sam lezbejske grafite po ulicama... Trojica muškaraca su nas napala (nas je bilo tri) sa hokejskim palicama. Istrigli su nam sprej iz ruku. Jedna devojka je prebijena, jednoj su razbili naočare.“
- „Nekad su to ljudi koje znam, a nekad samo prolaznici. Jedan prijatelj me je pretukao zbog moje seksualne orijentacije. Pretukao me je pred mojim ostalim prijateljima jer sam ga uvredio i zato što sam gej. To se desilo u gradu. On je svima rekao da sam gej i bolestan.“

Da li ste ikada bili izloženi govoru mržnje i verbalnim uvredama koje su bile motivisane Vašim stvarnim ili pretpostavljenim seksualnim opredeljenjem?

Na pitanje broj 7 upitnika, sledeći procenti ispitanika/ica naveli su da jesu iskusili govor mržnje i/ili verbalne uvrede na osnovi njihove stvarne ili pretpostavljene seksualne orijentacije:

• Total odgovora	58%
• Muškarci	57%
• Žene	57%
• Drugo	100%
• Ni malo otvoreni	21%
• Otvoreni samo prema nekim prijateljima	50%
• Otvoreni prema nekim članovima porodice i/ili prijateljima	72%
• Otvoreni prema svima	63%

Više od polovine ispitanika/ica navodi da jeste iskusilo ovu vrstu napada. Podjednak broj muškaraca i žena navodi ovu vrstu napada, dok šokantnih 100% - svaka osoba – od onih koji se identifikuju kao drugo navodi da je iskusilo to. Kao i u pitanu broj 6, verovatnoća se povećava sa nivoom otvorenosti. Ipak, čak jedna petina onih koji ni malo nisu otvoreni navodi da su to iskusili, na osnovi nekih proizvoljnih kvalifikacija kao što je način na koji neko hoda, stoji i sa kim neko stoji, što je nekim osobama dalo povoda da se osećaju pozvanim da ih verbalno napadnu ili koriste govor mržnje protiv tih ljudi. Ispitanici/e navode takve primere tokom celog života, od škole (čak i problemi u vrtiću), do radnog mesta, na ulici, u restoranima i kafeima. Reči koje su uglavnom koriste uključuju 'peder', 'peško', i pretnje tipa 'Srbija bez pedera', 'sve čemo vas pobiti', itd. Govor mržnje šteti mentalnom integritetu osobe koja mora da ga trpi i može da vodi do promene ponašanja ili manerizma, što je čisto kršenje svakog međunarodnog standarda uključujući i pravo na slobodu izražavanja.

Izazivanje mržnje ove vrste je zločin. Izazivanje ili pretnja nasiljem protiv osobe, koja je implicitna u nekim pretnjama, je zločin. Time se krše sloboda mišljenja i zaštite časti, reputacije i dostojanstva. Država je obavezna da učini ovu vrstu napada još više eksplicitno ilegalnom i obavezna je da sarađuje sa policijom u svrhu eliminacije ove vrste zaplašivanja i pretnji protiv osoba koje uglavnom nisu počinile nikakav zločin osim toga što izgledaju ili se ponašaju na način koji određene netolerantne osobe ne vole. Lična osećanja netolerantne manjine ne smeju da spreče prava i slobodu života svih građana u Srbiji, bez obzira na nebitne distinkcije kao što su seksualna ili rodna orijentacija ili izražavanje.

Primeri govora mržnje i verbalnog napada

Ove priče se uglavnom bave direktnim i indirektnim pretnjama i korišćenjem uvredljivih izraza kao što su 'sestro' u obraćanju muškarcima, ili 'dečko' u obraćanju ženi, 'peder', 'pičko', 'lezbačo', itd. Prestupnici su uglavnom mlade osobe, skinhedi, navijači, huligani i pijane osobe. Govor mržnje nije ograničen na jedno mesto ili period života, i za neke je čak i počelo vrlo rano u životu i iskušeno je u školi, na poslu, kući i među vršnjacima i prijateljima, na ulici i u kafićima, restoranima, itd.

- „...tamo su bili neki muškarci koji su namerno promenili način govora sa ciljem da zvuče kao žene (a inače imaju duboke glasove) kada su počeli da me provociraju. Govorili su stvari kao

što su 'Ooo kako je mačo...pravi muškarac...dobar komad!“ (Neke informacije su izbačene u cilju zaštite osobu koja je intervjuisana.)

- „Moj brat me je nazivao bolesnikom, jebačem u čmar, da će morati da mu plaćam kako ne bi nikome rekao...“
- „U srednjoj školi su me često zadirkivali što imam lep glas.“
- „Sedeo sam u baru sa prijateljima. Neki pijani muškarac mi je prišao vrlo blizu. Gledao me je...Prestao sam se za drugi sto jer mi je bilo neprijatno ali se on opet približio i počeo da više 'Vidite ovog pedera'. Barmen je pokušavao da ga umiri. Ja sam napustio bar sa svojim prijateljima.“
- „Čuo sam jednu osobu kako kaže da LGBT osobe treba obesiti na trgu javno, da smo prljavi nenormalni. Razbesnim se kad čujem tako nešto- mi smo ljudi koji žele isto što i oni, da budemo voljeni i prihvaćeni. Oni prepostavljaju da LGBT osobe nisu prisutne u njihovim zajednicama, ali nisu u pravu.“
- „Počelo je u obdaništu. Dečaci su uvek odbijali da se druže sa mnom pa sam se onda uvek družio sa devojčicama. Jednom, na izletu, u šestom razredu osnovne škole, kada smo svi jeli zajedno jedan dečak je glasno uzviknuo 'vidite ga, dečko je ali jede kao devojčica!'. To me je rasplakalo.“
- „Zbog načina na koji izgledam i na koji se ponašam. Huligani mi povremeno dobacuju a uobičajeni komentari su 'pederu' i aluzije na seks.“
- „Deca na ulici, porodica i kolege na poslu : nazivaju me pederom i buljašem.“
- „Radim u prodavnici. Jednom je grupa skinheads-a prišla vrlo blizu i gledala me. Počeli su da viču :‘Ti jebeni pederu, moramo da ubijemo sve koji su kao ti’... Dok je obezbeđenje stiglo oni su već otišli.“
- „Desilo se nekoliko puta na ulici. Neka mlada grupa ljudi me je presrela i vikala 'pederu'. Jedna od tih osoba je saznala broj mog mobilnog telefona i počeli su da mi šalju SMS poruke koje sadrže govor mržnje.“
- „Imao sam neke kolege na poslu koje uopšte nisu imale razumevanja, govorili su da je to samo faza, da sam bolestan, da imam kompleks...Takođe sam imao 'prijatelje' koji su pošeli da odbijaju da sede pored mene.“
- „Jedan anketirani nam je napisao da je često preživljavao govor mržnje: uobičajene fraze su bile „Prljavi Jevrejski pederu“, „Vrati se u Ameriku“, „Ovo je Srbija, ovde za vas nema mesta“, „Kako možeš da živiš sa samim sobom? – ti si bolestan.“
- „Jedan anketirani je napisao da mu je rečeno : „Ovo je Velika Srbija - nema mesta za pedere.“
- „Desilo se mnogo puta, na primer u srednjoj školi...sad su tu mali hip-hopери, post-dizelaška generacija. Može da se desi bilo gde. 'Ovo je Srbija', 'Idi iz ove države' i slično.“
- „Jednom me je neki dečko prisiljio da se sklonim sa ulice jer 'on nije imao kuda da prođe' i rekao mi 'ti glupa lezbejko, pomeri se odavde, možda si preokupirana razmišljanjem o seksu pa ništa ne viđiš'; on i njegov prijatelj su mi se smeiali.“
- „Jedna transrodna osoba nam je napisala da probleme ima još od obdaništa, a ismjevana je i u školi na rodnoj osnovi. Čak su i neki profesori u srednjoj školi bili negativni. „Jednom je komšinica vikala 'muškarača' dok sam pila vodu sa česme blizu njene bašte iako joj nije smetalo kad druge osobe to čine.“
- „U autobusu sam slušao komentare kao 'pederi su zaraženi raznim bolestima a i sidom' i slično. Jedan kolega sa fakulteta je saznao za moje opredeljenje i počeo da piše komentare po zidovima, na klupama- napisao je moj kućni broj telefona i 'ako želite da vam neko popuši kontaktirajte ovog dečka' kao i 'ovaj dečko je peder'. Tokom predavanja čuo sam profesore kako govore da su homoseksualci bolesni, neprirodni, da ih treba izbaciti, proterati, marginalizovati, poslati u logore. Ovo je očigledno opšti stav jer je prezentovan tokom predavanja.“ Iako Svetska zdravstvena organizacija homoseksualnost ne tretira kao bolest, anketirani je čuo „za psihijatra koji je prestao da pomaže pacijentu jer je pacijent otvoren

homoseksualac. Ljudi koji baš ne bi trebali da homoseksualnost nazivaju bolešću su upravo psihijatri, psiholozi i neuropsihijatri ali oni to ipak rade.“

- „Nekim ljudima smeta kada se dve žene drže za ruke i ljube. Smetaju im i kratko podšištane i nenašminkane žene. Neki momci koji nisu iz Beograda su prolazili parkom kod Ušća (park u Beogradu u blizini ušća dve reke-primedba autora), vratili su se da nam pokažu kako imaju bogat rečnik. Srećom, nisu izlazili iz automobila.“

Da li ste ikada bili uskraćeni za uslugu (na primer, u restoranu, prodavnici, kafiću...) ili pristup objektima (na primer, pozorištima, bioskopima, noćnim klubovima...) zbog Vašeg stvarnog ili prepostavljenog seksualnog opredeljenja?

Na pitanje broj 8, sledeće procenti ispitanika/ca navodi da je iskusilo odbijanje usluga ili pristupa u objekte na osnovi njihove stvarne ili prepostavljene seksualne orijentacije:

• Total odgovora	10%
• Muškarci	11%
• Žene	6%
• Drugo	20%
• Ni malo otvoreni	0%
• Otvoreni samo prema nekim prijateljima	12%
• Otvoreni prema nekim članovima porodice i/ili prijateljima	8%
• Otvoreni prema svima	18%

Jedna desetina onih koji su ispitani navodi ovu vrstu diskriminacije. Opet, oni/e koji/e se identifikuju u kategorijama van muškarca i žene su imali najveće šanse da budu odbijeni za usluge ili pristup – jedna petina. Muškarci se malo češće navode ovaj primer nego žene, i u proseku uopšte više. Takođe, kao i ranije, što je veća otvorenost ispitanika/ice to je i veća mogućnost navođenja ove diskriminacije, iako je primetan manji pad u procentima među onima koji su otvoreni prema nekim članovima porodice i/ili prijateljima. Najčešće su ovi incidenti u grupaciji onih koji su otvoreni prema svima. Ovo potvrđuje ranije zaključke da biti otvoren o svojoj seksualnoj orijentaciji pravi probleme – ni jedna od osoba koja je navela da nije ni malo otvorena nije navela da je iskusila ovu vrstu diskriminacije. Ovo zauzvrat pridonosi atmosferi zabrinutosti o tome da li biti otvoren i može dovesti do toga da ljudi skrivaju svoju orijentaciju, što krši njihovo pravo slobode izražavanja i takođe krši njihovo pravo na slobodu od diskriminacije bilo koje vrste.

Odbijanje da se neko usluži ili odbijanje pristupa objektu nekome samo na osnovu njihove stvarne ili prepostavljene seksualne ili rodne orijentacije, osim toga što krši osnovna ljudska prava, je takođe i loše poslovanje, u smislu da će posao trpeti gubeći mušterije i steći reputaciju netolerantnosti.

Država je dužna da osigura da svi/e građani/ke Srbije imaju ravnopravan pristup uslugama i objektima, bez obzira na bilo koju distinkciju tipa seksualne ili rodne orijentacije ili izražavanja. Uraditi suprotno tome, i dozvoliti ovu vrstu ponašanja bez kazne za prestupnike, je kršenje osnovnih ljudskih prava i rizik za stvaranje duplih standarda, i društvenog uređenja nalik apartheidu u Srbiji, čime neke osobe moraju da koriste druge objekte, itd., ni iz kog drugog razloga nego što ih netolarantni ljudi ne vide kao 'normalne' ili prihvatljive i mogu ih odbiti za usluge i pristup samo na toj osnovi.

Primeri odbijanja usluga ili pristupa

- „Vlasnik kafića je tražio da odem jer on nije mogao da garantuje za moju bezbednost. Bila je subota, veče. Rekao mi je da je to 'heteroseksualni kafić'.“
- „To je bilo u jednom kafiću. Čuo sam da je taj kafić prijateljski nastrojen, i pitao sam da li je to pravo mesto. Vlasnik je to negirao i rekao da ne želi nikakve gej ili biseksualne osobe da dolaze u njegov kafić. Rekao je da 'pederi' nisu dobodošli u njegovom kafiću.“

- „Na fakultetu, jedna profesorka je odbila da mi dopusti da uđem da polažem i rekla je ostalima u grupi da ‘taj peder neće proći ispit’. Ona zasigurno mrzi gejeve. Nisam bio iznenaden što nisam položio iako sam znao sve što me je pitala. Pitao sam je zašto sam oboren i ona mi je pred ostalima odgovorila ‘zato što mrzim pedere’.“
- „Jednog petka sam otišala sa prijateljicom u restoran. Tražile smo da naručimo, ali i pre nego što su nam doneli narudžbinu glavni kelner nam je prišao. Tražio je da odemo iz restorana jer je to veoma strejt (heteroseksualno) mesto i plašio se da možemo da imamo probleme, a oni neće da budu odgovorni za te probleme.“
- Konobar u jednom restoranu je rekao jednom muškarcu da ne može da uđe iako taj restoran nije bio ni približno pun. Ispitaniku je bilo veoma jasno da je to usled njegove javno poznate seksualne orijentacije. Istražitelj poznaje imena osoba u pitanju, kao i ime restorana, ali ih neće ovom prilikom navesti kako ne bi odao informacije koje mogu identifikovati ispitanika.
- „Nekoliko puta sam zajedno sa svojim istopolnim partnerom išao u jedan restoran. Jedanput smo bili manje diskretni, i kelner je čuo šta pričamo. Sledeći put kad smo otišli kelnerica nam je rekla da nema slobodnih mesta i da moramo da idemo na sprat. Čuli smo ih kako pričaju ‘pederi su opet došli, ne želimo da ih služimo’. Jedna kelnerica je odbila da nas posluži. Kelenri su nam doneli pogrešne porudžbine. Nakon toga smo prestali da idemo tamo.“
- „Jednomj ispitaniku je uskraćen ulazak u autobus u njegovom rodnom gradu, i takođe je imao negativan tretman na hirurškom odeljenju.“
- Lezbejski par je otišao u restoran u Beogradu (znamo naziv restorana). „Kada je shvatio da smo zajedno odbio je da nam da sto. Pitao je da li hoćemo sto za dvoje, kao za muškarca i ženu. Rekla sam ‘ne, želimo jedan za dve žene’. U tom momentu je rekao da nema mesta, i nije nam, kao što je praksa, ponudio da sačekamo za šankom dok se jedan sto ne oslobodi.“
- „Prodavac na benziskoj pumpi... moj kolega, sa kojim sam i ranije imao probleme, rekao je prodavcu da ne bi trebalo da me usluži zato što sam je ‘peder’. To se dešavalo dok sam ja uzimao vodu iz prodavnice na pumpi. Kolega je rekao ‘nećeš prodavati vodu pederima?’. Prodavac je odbio da me usluži.“
- „Hteo sam da doniram krv pošto je moja krvna grupa poprilično retka. Popunio sam upitnik o seksualnoj istoriji i seksualnom životu. Doktor je pogledao moje odgovore i rekao mi da nemam prava da dajem krv.“

Da li ste ikada na radnom mestu imali lošiji tretman ili, pak, teškoće u nalaženju posla zbog Vašeg stvarnog ili prepostavljenog seksualnog opredeljenja?

U odgovorima na pitanje broj 9 sledeći procenat osoba naveo je da su imali lošiji tretman na radnom mestu na osnovu njihove stvarne ili prepostavljene seksualne orijentacije:

• Total odgovora	10%
• Muškarci	7%
• Žene	17%
• Drugo	40%
• Ni prema kome nisam otvoren/a	0%
• Otvoren/a jedino prema malom broju prijatelja	8%
• Otvoreni prema nekim članovima porodice i/ili prijateljima	13%
• Otvoren/a prema svima	21%

Jedna desetina svih ispitanika prijavila je ovu vrstu diskriminacije. Muškarci su imali najmanje šansi da je iskuse dok je nadprosečan broj žena prijavilo tu vrstu diskriminacije (17%) i šokantnih 40% onih koji se identificuju kao „drugo“. Već deluje poznato da ukoliko je ispitanik/ca više otvorena veće su i šanse da će navesti tu vrstu diskriminacije. Nijedna osoba koja nije otvorena u vezi sa svojom orijentacijom nije navela ovu vrstu diskriminacije dok je za one koji su prema svima otvoreni ta cifra 21%. Implikacija je da se isplati čutati o svojoj orijentaciji na poslu ili bilo gde drugde. Uraditi suprotno od toga dovodi do problema kao što su otkaz, govor mržnje, neprijateljstvo kolega itd.

Svako ima prava na posao kao što svako ima prava da obavlja posao bez uplitanja drugih na osnovu proizvoljne kategorizacije u vezi sa seksualnom orijentacijom. Takođe, kao što se navodi u međunarodnim dokumentima koje je Srbija potpisala, svako ima pravo da živi i radi bez bilo koje vrste diskriminacije, na šta navodi Međunarodni ugovor o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima u Članu 7 (b) i (c):

- Države potpisnice postojećeg Ugovora prepoznaju pravo svakoga da uživa korektne i dobre uslove rada, koje posebno osiguravaju:
- (b) Bezbedne i zdrave radne uslove;
- (c) Jednake mogućnosti za sve da budu unapređeni u svom poslu na odgovarajući viši nivo a u skladu sa godinama službe i kompetencijom kao jedinim kriterijumom

I drugi Članovi i Dokumenti štite ova prava – videti Uvod ovog izveštaja. Nažalost, čini se da se država Srbija ne ponaša u skladu sa tim.

Iskustva lošijeg tretmana na radnom mestu

U pričama se pojavljuju problemi nalaženja posla i neprijateljskog tretmana od strane šefova i kolega. Neke od anketiranih osoba navele su primere negativnog tretmana od strane predavača na fakultetu, kao i kolega i koleginica sa fakulteta. Kao što smo ranije videli, jedan student je oboren na ispit u osnovu njegove seksualne orijentacije. Drugi navode primere predavača koji iznose eksplicitno homofobične stavove tokom predavanja. Nekoliko anketiranih osoba navodi koliko je teško raditi u otvoreno homofobičnom okruženju gde su primorani na čutanje o sopstvenoj orijentaciji što je još jedna forma diskriminacije na radnom mestu.

- „Jedno vreme sam radila kao šankerica. Moj šef je htio da spava sa mnom. Rekla sam da sam (LGBT) i da ne želim da imam seks sa njim... Jednom mi je rekao 'Ti, glupa lezbejko! Odjebi iz mog kafića!', i izasao napolje. Nedugo nakon toga moralna sam da napustim posao“.
- „Nakon srednje škole počela sam da tražim posao. Videla sam oglas za posao u restoranu, pa sam otišla i raspitala se o poslu. Pogledali su me prljavo i rekli ne. Muškarac koga sam pitala me je pogledao od pete do glave i rekao 'Ne trebaju nam konobarice', iako je na prozoru restorana stajao oglas. Način na koji me je pogledao mi je govorio da je njegova reakcija zasnovana na mom rodnom predstavljanju.“
- „Prema meni se kolega loše ophodio... Otkrili su da sam gej jer je jedna mušterija to znala... Nisam dobio otkaz, ali sam bio izložen mnogim poniženjima. Nisam dobio bonus zato što su mi rekli da mi ne treba jer nemam dece. Moje kolege su pred mušterijom glasno govorile privatne stvari o meni. Nisam išao na treninge, ni na putovanja za zaposlene.“
- Jeden ispitanik, koji radi u NVO sektoru, navodi: „Moj šef se plašio da će naša organizacija biti dovedena u vezu sa LGBT zajednicom. Pozvao me je na razgovor i rekao da ne bi trebalo da budem otvoren i naveo mi njihove razloge.“
- „Moj šef je htio da od mene napravi primer drugima, da znaju da sam ja manje vredan od heteroseksualaca koji tu rade. Stavili su slike nagih muškaraca po zidovima moje kancelarije. Skinuo sam ih i pitao zašto su to uradili; on je rekao da je to samo šala. Morao sam da napustim taj posao“.

Da li ste ikada bili izloženi maltretiranju (fizičkom ili verbalnom) od strane pripadnika policije ili vojske zbog Vašeg stvarnog ili prepostavljenog seksualnog opredeljenja?

Na pitanje broj 10 sledeći postotak ispitanika/ica navodi da je doživelo loš tretman od strane pripadnika policije ili vojske na osnovu stvarnog ili prepostavljenog seksualnog identiteta:

• Total odgovora	10%
• Muškarci	10%
Žene	11%
• Drugo	20%
• Ni prema kome nisam otvoren/a	0%
• Otvoren/a jedino prema malom broju prijatelja	8%
• Otvoreni prema nekim članovima porodice i/ili prijateljima	13%
• Otvoren/a prema svima	21%

Opet je jedna desetina anketiranih navela ovu vrstu diskriminacije. Muškarci i žene su je naveli u skoro jednakim procentima. Još jednom su oni koji se identificuju kao 'drugo', naveli veći broj slučajeva. I još jednom se vidi da, što je osoba otvorenija, veće su i šanse da navede ovu vrstu incidenta – нико које naveo да nije uopšte otvoren nije naveo ovu vrstu diskriminacije dok је она међу онима који су по према свима отворени израžена са 21%.

Čak i да је само једна особа navela loš tretman od strane policije ili vojske на osnovу svog stvarnog ili prepostavljenog seksualnog ili rodnog identiteta ili predstavljanja, и то би било потпуно неприхватљиво. Te државне службе, а посебно полиција, постоје како би штите грађане, а не како би и same учествовале у незаконитим радњама. Припадници тих служби немају овлаšћења да праве поделе на грађане/ке који заслужују заштиту и one који заслужују лоше оphođenje. Ни војска ни полиција немају права да одлуčују ко заслужује bolje ophođenje i zaštitu. Oni постоје да služe i штите sve грађане/ке Србије, а LGBT особе су исто толико грађани/ке Србије као и било ко други. Ипак, вероватно не би требало да будемо iznenađeni ovom situacijom s obzirom na добро dokumentovane slučajeve zlostavljanja које су počinile bezbednosne snage tokom Miloševićeve vladavine; то је осташтина коју неки, izgleda, ne žele да оставе u nedemokratskoj i necivilizovanoj прошlosti. Такође, nema mesta iznenađenju, znajući za veoma isključive, rasističke, често seksističke i zastarele stavove који preovlađuju међу nekim predstavnicima полиције. Исто тако, ne treba да чуди ni to da LGBT особа која је била diskriminисана од strane полиције или војске smatra да не може да предузме mere protiv njih, s obzirom na то да bi morали да туže особе које су počinile te incidente kroz iste institucije које су omogućile да se incidenti i dogode.

Полиција, војска и држава Србија обавезне су да istraže sve optužbe o zlostavljanju podnete protiv припадника aparata sile, nezavisno od тога ко је bio zlostavljan. Počinioce bi требало привести правди i adekvatno kazniti zbog zloupotrebe moći i položaja, što bi било i средство одвраћања od daljeg diskriminisanja i zlostavljanja dela srpskog društva, чiji је, најчеšće, jedini greh то што су одбојни drugima zbog sopstvenog identiteta. Mi takođe pozivamo полицију и војску да razviju i uspostave novi kodeks ponašanja, који ће осудити takvo ponašanje i propisati konkretnе mere за njihovo sprečavanje. Zalažemo за uspostavljanje stvarnog i konstruktivnog dijaloga izmeđу тих служби i predstavnika/ca LGBT zajednice, ne само да bi se onemogućili incidenti negо и да bi se povećalo poverenje LGBT особа да ће, ако se obrate полицији, biti shvaćeni ozbiljno i да neće biti dodatno izložene diskriminaciji od strane onih за које су mislile да им могу помоći.

Iskustva diskriminacije od strane pripadnika državnog aparata sile

- Jedna osoba nam je rekla da je bila verbalno napadnuta od grupe vojnika. Bili su u uniformama. To se desilo prošle godine na ulici, bilo ih je sedmoro, nazvali su prijatelja anketirane osobe "pederom", a i anketiranog su obasuli uvredama. Zlostavljanje je trajalo nekoliko minuta.
- "Srbija je vrlo patrijarhalna zemlja. Nema mesta u vojsci za homoseksualne osobe niti za bilo koga ko se ne pridržava patrijarhalnih načela. Oni nisu 'pravi muškarci'."
- Jednom sam šetao pešačkom zonom grada u kome živim. Video sam tri policajca. Kada su mi bili dovoljno blizu (tj. dovoljno blizu da mogu da čujem čemu pričaju), prestali su da govore i udaljili se od mene, gledajući i dalje u mom pravcu. Imao sam dosta iskustava ovog tipa, npr. "Jesi li video onog pedera" i slično."
- Jednom smo moja partnerka i ja bile na putu kući kada su nas dvapolicajca zaustavila. Morale smo da izđemo iz auta, policajci su počeli da nas dodiruju više nego što je to normalno pri rutinskoj kontroli. Rekle smo im da smo par i da nas ostave na miru. Počeli su da koriste govormržnje. Imale smo sreću da je jedna moja prijateljica prošla pored nas autom, zaustavila se i rekla policajcima da će ih prijaviti ako počnu da izazivaju nevolje. Policajci su nam rekli da će nas „naći“ ako nekome kažemo za ovo. Rekli su nam 'vi lezbejke'; njihove namere su bile jasne."
- Više osoba je primetilo da policija ne reaguje na nasilje počinjeno nad osobama koje su učestvovale na Gay Pride 2001. godine : "Nisu učinili ništa – stajali su i gledali."
- Jedna osoba nam je ispričala da je iskusila zlostavljanje od strane ostalih vojnika tokom svoje vojne službe. Pretpostavljam da nisu bili sigurni da sam gej, ali su želeli da provere. Obazrivo su me provocirali tokom rada npr. Kada sam radio tzv. "ženske poslove..." .

Ukupno, koji je procenat anketiranih koji su izjavili da su imali negativno iskustvo (npr. odgovorili sa "da" na pitanja 6, 7, 8, 9 i/ili 10)?

• Total odgovora	66%
• Muškog pola	64%
• Ženskog pola	66%
• Drugo	100%
• Nisu uopšte otvoreni	20%
• Otvoreni su samo nekim prijateljima	59%
• Otvoreni prema nekim članovima porodice i/ili prijateljima	82%
• Potpuno su otvoreni	78%

Koliko tipova incidenata su anketirani iskusili?

• 0 tipova	34%
• 1 tip	33%
• 2 tipa	19%
• 3 tipa	11%
• 4 tipa	1.5%
• Svih 5 tipova	1.5%

Tako, sve u svemu, dve trećine anketiranih izjavilo je da je iskusilo jedan ili više incidenata od tipova incidenata koje smo istraživali. Osobe muškog i ženskog pola su imale jednaku iskustva mada su žene prijavile nešto veći broj, ali svaka anketirana osoba koja se identifikovala kao 'drugo' izjavila je da je imala neki oblik negativnog iskustva. Osobe koje su izjavile da nisu uopšte otvorene imale su najmanje šanse da iskuse neki neprijatan događaj dok se ove cifre kreću od 20% do 59% među onima koji su bili otvoreni samo nekim prijateljima do 82% među onima koji su otvoreni delu porodice i/ili prijateljima na neki način. Neznatno je manji broj onih osoba koje su izjavile da su potpuno otvorene prema svima - 78% njih je imalo neko neprijatno iskustvo.

Većina anketiranih izjavila je da je iskusila jedan tip neprijatnog događaja (dakle, ili fizičko nasilje, govor mržnje/verbalni napad, odbijanje da budu usluženi ili da imaju pristup negde, diskriminaciju na radnom mestu ili zlostavljanje od strane državnih organa bezbednosti). 19% - skoro jedna petina je izjavila da je pretrpela 2 tipa događaja. 11% je preživelo 3 a 1.5% je preživela 4 ili svih 5 tipova.

Da li ste prijavili policiji te incidente?

U odgovorima na 11. pitanje u upitniku, anketirane osobe koje su odgovorile da JESU iskusile neki vid diskriminacije (npr. osobe koje su odgovorile sa 'da' na pitanja 6, 7, 8, 9 ili 10), sledeći procenti govore o tome da JESU prijavili incidente policiji:

• Total odgovora	15%
• Muškog pola	13%
• Ženskog pola	4%
• Drugo	0%

Šokantno je nizak procenat od 15 % onih koji su se obratili za pomoć policiji. Osobe muškog pola su one koje su najviše prijavile sa 13% a samo je 4% žena, dok nijedna osoba koja se identifikovala kao drugo nije prijavila negativni događaj. Mnoge anketirane osobe (50%) nisu odgovorile na ovo pitanje, neke zbog toga što nisu iskusile neki negativni događaj; ali ipak možemo pretpostaviti da mnogi nisu odgovorili zbog toga što su osećali da to nije pitanje koje im odgovara ili da jednostavno nisu prijavili incident.

Mnoge anketirane osobe su izjavile da nisu prijavile zato što nisu mislile da je to što im se desilo protivzakonito. Taj stav zahteva puno rada. Diskriminacija bilo koje vrste mora se eksplicitno odrediti kao protivzakonito ponašanje i ljudima se moraju objasniti njihova prava uz istovremenim rad sa policijom da bi se osiguralo da sve prijave budu ozbiljno shvaćene. Štaviše, mnoge osobe su izjavile da verbalno zlostavljanje i govor mržnje nisu smatrале protivzakonitim. Verbalni napad, kleveta, pretnje, jezik mržnje – podupiru stanje mržnje prema manjinama i doprinose stanju straha i represije koje pripada vremenu Miloševića i koje se ne sme nastaviti u demokratskoj Srbiji 2005.

Dodatno, svi pomenuti incidenti su protivzakoniti i treba ih adekvatno kazniti i pružiti podršku i pomoć pri rehabilitaciji žrtava.

Iskustva osoba koje nisu prijavile incidente policiji

- Jedna osoba nije prijavila incident uz sledeće obrazloženje: "Ne želim da budem obeležena kao transrodna osoba u policiji- bojim se da bi oni to zloupotrebili."
- Nakon zlostavljanja od strane dva pripadnika policije, jedna anketirana osoba naglašava svoje razloge neprijavljanja incidenta: "Oni (policajci) su nam rekli da će nas pronaći ako ih bilo kome prijavimo." Jasno je da je toj osobi bilo zaprećeno od strane policije da ne sme da prijavi slučaj. " Nakon toga što nam se desilo, ne želim da prijavljujem slučajeve. Mi se plašimo za svoju bezbednost i živote. A najgore je što su to ljudi koji bi trebalo da nas štite. Nema nikoga da nas zaštiti u ovakvim situacijama.I нико нам не garantuje da se to neće ponovo desiti."

Ako ste prijavili slučaj, kako biste opisali reakcije policije?

Od 15% onih koji/e su prijavili incident, ocene reakcija policije kreću se u sledećim procentima³:

	Total odgovora	Muški pol	Ženski pol
Pozitivno	14%	16.5%	0%
Negativno	29%	16.5%	50%
Indiferentno	50%	50%	50%
Bez odgovora	7%	17%	0%

Samo 14% onih koji su prijavili incident su osećali da je reakcija policije pozitivna. Polovina ispitanih je izjavila da je reakcija bila indiferentna a 29% da je reakcija bila negativna. Ispitanici muškog pola su reakciju policije doživeli procentualno podjednako u odnosu pozitivno/negativno, ali, 50% je reklo da je reakcija policije indiferentna. Nijedna osoba ženskog pola nije iskusila pozitivnu reakciju policije. Odgovori su bili pola-pola u odnosu na odnos negativno/indiferentno. Kao što smo naznačili u analizi prvog dela ovog pitanja, ova situacija je neprihvatljiva. Policija postoji da bi istrazivala zločine, da krivično goni počinioce krivičnih dela i da pomaže žrtvama zločina. Činjenica da je policija neuspšena u 79% prijavljenih slučajeva je za svaku osudu.

Istraživač nije uključio jedinstven slučaj kada je anketirana osoba govorila o uspešnoj akciji policije koja je slučaj privela pravdi. Čak i tamo gde ispitanici/ce navedu pozitivnu reakciju, ne spominju da je ikada policija ta koja je slučaj prijavila sudu i uspešno gonila počinioca; najčešće, pozitivna reakcija uključuje simpatiju ili ne-negativnost - "Rekli su mi da niko ne sme da mi preti, da je moja seksualnost moja stvar, ali oni (policija) ne mogu ništa."

Mi neprestano ističemo potrebu za većom pažnjom, obučenošću, profesionalizmom i nepristrasnošću policije i da policija u Srbiji preduzme delotvorne mere protiv onih koji diskriminišu i krše zakon na tako očit način, protiv onih koji su sada očevidno sigurni u to da neće biti krivično gonjeni.

Iskustva onih koji su prijavili incidente policiji

- Jedan muškarac koji je bio napadnut nakon žurke je izjavio: "Bio sam odveden u bolnicu. Policija me je ispitivala (o napadu) i kada sam im rekao šta se tačno dogodilo, rekli su da niko ne biva pretučen bez razloga i da su oni sigurni da postoji neki drugi razlog za napad...Bilo je to kao da sam ja kriv- policija tvrdi da sam ja možda uradio nešto, pa su ljudi želeti da se osvete. Godinu i šest meseci je prošlo a oni još uvek nisu uhapsili odgovorne za napad."
- Jednom muškarcu je prečeno na poslu i njegovo iskustvo sa policijom je: "Kada su došli samo su postavljali pitanja. Rekli su mi da se ovo često dešava i da oni ne znaju šta da rade u takvim slučajevima i da ih nije briga."
- Nakon što je žrtvi diskriminacije odbijena usluga u restoranu, prijavila je slučaj policiji: "Nije im bilo drago da nas vide...otišli su u restoran ali su i konobar i ostali poricali da se to dogodilo, čak su rekli da mi uopšte nismo bili tam... Mislim da policija nikada nije imala takav slučaj i da jednostavno nisu znali kako da postupe."
- "Odmah sam prijavio to da sam bio pretučen policiji. Policija nije postavila nikakva pitanja-samo su tražili moju ličnu kartu...Još uvek ništa nisu uradili- pretpostavljam da ovde ima puno tuča. Ne znam da li bi bilo drugačije da su znali moju seksualnu orientaciju."
- "Kada sam bio pretučen rekli su da nije bitno, da ja nisam bitan."

³ Ova tabela isključuje kategoriju 'drugo' zato što nije jedna osoba koja se tako identifikovala nije izjavila da je prijavio/la incident/e policiji.

Da li biste prijavili gore navedene incidente policiji u Srbiji?

Odgovarajući na pitanje broj 12 našeg upitnika, anketirane osobe su dale sledeće odgovore (izražene u procentima):

	<i>Da</i>	<i>Ne</i>	<i>Drugo ili bez odgovora</i>
<i>Total odgovora</i>	40%	38%	22%
<i>Muškog pola</i>	43.5%	43.5%	13%
<i>Ženskog pola</i>	30%	30%	40%
<i>Drugo</i>	60%	0%	40%
<i>Ni malo otvoren/a</i>	27%	67%	6%
<i>Otvoren/a samo nekim prijateljima</i>	35%	41%	24%
<i>Otvoren/a samo nekim rođacima i/ili prijateljima na neki način</i>	40%	32%	28%
<i>Otvoren/a svima</i>	61%	28%	11%

Samo 40%, manje od polovine onih koje su doživeli incidente, izjavilo je da bi prijavili bilo koji od navedenih tipova incidenata policiji a skoro isti broj njih je izjavilo da ne bi prijavili. Muškarci i žene su bili jednakomodeljeni među onima koji su izjavili

da bi prijavili i među onima koji to ne bi učinili. Zanimljivo je da osobe koje se identifikuju kao 'drugo' izjavljuju da bi prijavile čak 60% i čak niko nije izjavio da sigurno ne bi prijavio; ovo je zanimljivo pošto niko ko je iskusio negativni događaj to nije prijavio policiji. Kao i obično, što je ispitanik/ca otvoreniji/a to je veća šansa da incident prijavi policiji; samo 27% onih koji nisu otvoreni uopšte u odnosu na 61% onih koji su potpuno otvoreni. Ovo se, naravno, može objasniti strahom od otvaranja koje bi prijavljivanje donelo, uz opravdan strah od toga kako će policija reagovati (posebno ako uzmemo u obzir prethodno pitanje koje je otkrilo izuzetno negativan ili indiferentan stav policije u odnosu na prijavljene prestupe).

Dobili smo i mnoge druge odgovore, uključujući i one gde su anketirane osobe izjavile da bi prijavile zločin u određenim okolnostima, kao i odgovore da nisu sigurne s obzirom na to da nisu imali takva iskustva.

To još više služi osudi policije u Srbiji. Činjenica je da policija ne uživa poverenje javnosti u pogledu njene volje i spremnosti da istraži i goni krivična dela počinjena nad LGBT osobama, uz stvaranje osećaja da će žrtve biti podržane i da će policija delovati uz maksimalnu diskreciju. Činjenica da se 38% ispitanika/ca ne bi obratilo policiji, iz bili kojeg razloga, sugerise hitnu potrebu za reformacijom policijske prakse i potrebu da se policija delotvorno približi LGBT zajednici u Srbiji kako bi se pripadnici/e LGBT zajednice osećali/e sigurnije i podržani u traženju pravde u slučajevima zločina mržnje počinjenih nad njima.

Zašto ljudi ne žele da prijave incidente policiji?

Strah od negativnih, često nasilnih, reakcija policije, strah da će prijavljivanje rezultovati otvaranjem, nesigurnost u to da li se incident zaista tretira kao krivično delo, sumnja da će policija hteti ili moći da učini bilo šta povodom incidenta i prethodno negativno iskustvo sa policijom su glavni razlozi zašto ljudi ne žele da prijave incidente policiji.

Od onih anketiranih osoba koje su izjavile da bi prijavile, većina je izjavila da je glavni razlog zašto bi prijavila taj što žele da budu sigurne da policija zna da se to dešava. Mnogi bi iz principa prijavili slučaj.

- „Ne verujem da bi policija bilo šta uradila. Jedina stvar koja bi se desila je da vi saznaju za moju seksualnu orijentaciju.“
- „Ne želim da me oni (tj. policija) proglose nesposobnim za rad sa decom i da mi bude onemogućen rad u školi.“
- „Angažovan sam u politici i mislim da bi to ugrozilo moj dalji napredak u karijeri. Poznat sam mnogim policajcima tako da bi bilo loše kada bih im ispričao incidentu, moram unapred da razmišljam o tome.“
- „Mislim da policija ne bi ništa učinila. Imam prijatelja koji radi u policijskoj stanici tako da ne mislim da je to dobra ideja...“
- „Mislim da zakon ne predviđa ovakve situacije...“
- „Policija verovatno ne bi učinila ništa. Ne brine me otvaranje: kada bih znala da će stvarno učiniti nešto, prijavila bih, ali oni neće učiniti ništa, pa zašto onda da se mučim. Što se policije tiče, ovi homofobični incidenti se ne dešavaju. Policija ih ne bi ozbiljno shvatila. Kada bih prijavila nešto oni bi me ignorisali, smejali mi se i verovatno bi me izbacili iz stanice. Postoji i mogućnost da bi me maltretirali – ne znam, znajući kakvi ljudi rade u NAŠOJ policiji, svašta se može očekivati.“
- „Policija mi nije draga zbog svega što su uradili u prethodnih 15 godina. Mislim da nisu mnogo sposobni...ne žele da zaštite, pogledajte npr. Gay Pride, jednog dečka su tukli pola sata a policija nije reagovala.... Ne verujem da će iko biti gonjen zbog govora mržnje. Ljudi mogu da pričaju šta god hoće ovde bez ikakvog straha.“
- „Zato što je policija protiv nas!“
- „Ne verujem ni u policiju ni u institucije. Bojim se da bi zloupotrebili informacije koje bi dobili od mene.“
- „Nisam siguran da se negativan govor zakonski tretira kao i da bi taj zakon bio efikasan. Želeo bih da vidim antidiskriminacioni zakon. Policija bi reagovala da ima zakona ali bez njega su više negativni. Mislim da bih imao problem sa policijom kada bih im rekao da sam homoseksualac – mogli bi da mi se smeju.“
- „Policiju ne interesuje manjinska grupa 'ovog' tipa (tj. LGBT osobe). Možda bi čak bili fizički nasilni.“
- „Policija nije organizovana – trebalo im je puno vremena da reaguju na prijavu mog prijatelja. Oni ne rade svoj posao. Ali sa NVO i LGBT pritiskom bi mogli da delaju.“
- „To bi izazvalo još više problema. Policija ima vrlo negativan stav. Mnogi pripadnici policije ne vole LGBT osobe...Mislim da me ne bi podržali. Možda bi to upotrebili kasnije – zloupotrebili informacije, naterali me da učinim neku uslugu.“
- „Ne vidim nikakav smisao u tome da bilo koji slučaj prijavim policiji jer njih nije briga. Policija.... ne radi ništa.“
- „Ne želim da idem na sud – imao bih probleme kada bih se identifikovao.“
- „Verovatno zato što mi policija ne bi pomogla. Verovatno bi mi rekli 'ko je kriv kad si ti peder?' ili nešto slično. Naši policijci su debela, glupa, primitivna grupa ništarija.“
- „Ne želim da iko sazna tako da ne želim da obavestim policiju čak i kad se nešto desi.“

- „Ne verujem policiji. Tokom vladavine Miloševića, neka policijska dokumenta su imala reč 'gay' napisanu iza imena.“
- „Policija nije otvorena za ovakve slučajeve. Nema mnogo poštovanja za ljudska prava... Mislim da policija ne bi mnogo reagovala kada bih prijavio- mnogi pripadnici policije su zatvoreni za ovu temu. Nema relevantnih zakona.“
- „Ne vidim smisao toga da slučaj prijavim policiji pošto oni mogu samo da naprave stvar još lošijom. Mislim da je bolje čutati i ne činiti ništa. Većina pripadnika policije su netolerantni a mogu izazvati i druge probleme.“
- „ Policija čak i ne zna šta je govor mržnje! Niko mi ne može zabraniti da budem gej, niko nema veća prava od mene. Posao policije je da me štiti nezavisno od moje orijentacije. Kada bi njihova reakcija bila negativna, obratio bih se višim instancama policije ali ne znam kakva bi reakcija bila.“
- „U policiji su mi rekli da LGBT pitanja nisu najvažnija na svetu i čak su potrebili frazu 'pa šta?' kada sam im pričao o tome. Uopšte nisu informisani o ovome.“
- „Ne pre donošenja antidiskriminacionog zakona, kada budemo imali nešto konkretno... Sudovi nisu pouzdani. Sudije daju blage kazne za sve, ne samo za zlostavljanje homoseksualnih osoba, i uvek je sudija na strani počinjoca tako da je puno pritiska na žrtvu. Žrtva mora da plati troškove suđenja-ljudi nemaju sredstava za suđenje. Sudovi su veoma spori i komplikovani i sistem ne funkcioniše.“
- „Zato što mislim da ne bih dobio adekvatnu zaštitu. Dovoljno mi je da se setim Gay Pride-a u Beogradu gde je policija pokazala svoje pravo lice i od tada policija nije preispitivala svoje stavove o LGBT zajednici.“
- „Kako da prijaviš nekoga ko je nasilan prema tebi kad prijavljuješ istim takvim?“
- „Mislim da je srpska policija neupućena kada su u pitanju osobe drugačije seksualne orijentacije. Ne mislim da bi oni uspešno sprečili nasilje.“

Da li misliš da se osobe u Srbiji za koje se prepostavlja ili koje stvarno jesu LGBT drugačije tretiraju u odnosu na osobe za koje se prepostavlja ili koje stvarno jesu heteroseksualne?

U odgovorima na pitanje broj 13 ispitanici/ce su ovako odgovorili/e (izraženo u procentima)⁴:

	<i>Da</i>	<i>Ne</i>	<i>Da i ne</i>	<i>Drugo ili bez odgovora</i>
Ukupno	78%	17%	1%	4%
Muški pol	77%	17%	1%	5%
Ženski pol	81%	15%	2%	2%
Drugo	100%	0%	0%	0%
Oni koji/e su prijavili/e da su iskusili/e fizičko nasilje	100%	0%	0%	0%
Oni/e koji/e su prijavili da su iskusili negativan događaj drugaćiji od fizičkog nasilja	88%	7%	2%	3%
Oni koji nisu prijavili da su doživeli negativan događaj	50%	43%	0%	7%
Nisu uopšte otvoreni	33%	67%	0%	0%
Otvoreni/e samo nekim prijateljima	78%	16%	0%	6%
Otvoreni/e samo nekim prijateljima i/ili porodici na neki način	90%	5%	2%	3%
Otvoreni/e svima	78%	17%	5%	0%

Sve u svemu, velika većina ispitanika/ca – preko tri četvrtine – smatra da se LGBT osobe drugačije tretiraju u Srbiji u odnosu na heteroseksualne osobe. Samo 17% misli suprotno.

Neznatno manji broj pripadnika muškog pola misli ovako – 77% u poređenju sa 78% prosečno. Veći broj od prosečnog žena misli ovako – 81% - i svaka osoba koja se izjašnjava kao 'drugo' misli da se LGBT osobe drugačije tretiraju u Srbiji.

Iskustvo negativnog događaja je imalo uticaja na ove procente sa čitavih 100% onih koji su iskusili fizičko nasilje i 88% onih koji su iskusili negativan događaj drugaćiji od fizičkog nasilja.

Nivo otvorenosti anketiranih osoba je imao uticaja, jer se vidi da je samo jedna trećina od onih koji su naveli da nisu uopšte otvereni odgovorila da smatra da LGBT osobe imaju drugačiji tretman u Srbiji. Ove cifre su veće među onima koji su otvoreni, s tim što oni koji su naveli da su na neki način otvoreni prema porodici i/ili nekim prijateljima u 90% slučajeva navode ovo uverenje, dok 78% onih koji su otvoreni samo prema nekim prijateljima i onih koji su otvoreni svima dele to uverenje.

Situacija gde veći broj Srpskih građana i građanki veruje da nemaju ravnopravan tretman nije prihvatljiva. Država Srbija, Vlada i sve relevantne institucije imaju obavezu da se po ovom pitanju konsultuju sa LGBT osobama i onima koji ih predstavljaju kako bi otkrili na kojim poljima se ta neravnopravnost najviše oseća. Neophodno je popraviti sve zakone koji dopuštaju neravnopravnost i raditi na stvaranju društva u kojem se svi građani i građanke osećaju podjednako cenjenim i ravnopravno tretiranim, bez obzira na nebitne distinkcije. Vlada Srbije ne sme da dopusti nastavak ovakve situacije gde velika većina LGBT populacije smatra da nema ravnopravan tretman.

Većina smatra da LGBT populacija dobija gori tretman po pitanju zakona, stavova policije, generalnih društvenih stavova i tretmana od strane društva, kao i po pitanju medicinske nege i medijske pažnje. Mnoge osobe su pomenule da se drugačija seksualna orijentacija i identitet smatraju bolesču ili perverzijom u društvu, kao da LGBT osobe imaju lepru, AIDS ili mentalnu bolest. Mnogi su naveli različit tretman pred zakonom, kao i to da ne postoji zaštita od diskriminacije i napada, dok postoji zabrana na registrovanje partnerstva i usvajanje dece, kao i različita starosna granica za stupanje u seksualne odnose za gej muškarce. Netolerantnost je bila veoma zastupljena tema, kao i stereotipi, manjak znanja u društvu uopšte i medijska zastupljenost.

Komentari

Sledi lista reprezentativnih i uobičajenih komentara koje su dali ispitanici/e kada su detaljnije ispitani o ovoj temi. Ovo pitanje je dobilo najviše dodatnih komentara.

- „Ovo mesto još nije spremno da prihvati LGBT osobe, što je potpuno razumljivo kada se uzme u obzir tipično balkansko učenje, i naravno, ove stvari se ne menjaju preko noći, već je potrebno mnogo godina kako bi se situacija promenila...“
- „Postoji jedan konstantno veliki broj osoba koje bi fizički napale svakoga za koga saznaju da je LGBT. Isto tako, kada mediji izveštavaju o slučaju pedofilije, ljudi odmah počnu da krive LGBT osobe za to.“
- Mnogi/e ispitanici/e se osećaju ovako: „LGBT osobe imaju gori tretman na svaki način. Mislim da postoje mnogi problemi, nasilje, problemi na poslu. Imam prijatelje koji su dobili otkaz jer su rekli da posećuju gej sajtove. Srbija je nažalost netolerantna, homofobična... to je tužno“.
- „Ovde svako odmah prepostavlja da je svako drugi strejt – gej nije opcija. Ljudi su puni stereotipa o tome kakve su gej osobe“.
- „Neke LGBT osobe su ponosne i to žele da iskažu na svaki mogući način, i zbog toga se suočavaju sa određenim problemima. Zasigurno se susreću sa maltretiranjem i prebijanjem. Prema nama se ponašaju kao da smo bolesni, i zakonski imamo drugačiji tretman. Neki političari su prijateljski nastrojeni, mada je ostatak starog režima odvratan – nimalo fleksibilan“.
- Jedan ispitanik koji je bio surovo prebijen i bio meta govora mržnje nam je rekao: „Samo zato što sam drugačiji morao sam da se suočavam sa govorom mržnje i batinama. Ljudi nisu dovoljno tolerantni. Jedva nalazimo poslove, traže nam da napustimo kafiće, itd.“.

- „Loše se ophode prema nama – ljudi misle da smo bolesni, da smo životinje, da nismo dobri Srbi, a svi pričaju o patriotizmu; možda oko 50% ima negativan stav. Dok 30% do 40% uopšte nema stav, i oko 10% imaju bolji stav o LGBT osobama. Zakon nije jednak za sve. Ne postoji zakon protiv ove vrste nasilja. Nama je hitno potreban zakon koji bi nas štitio“.
- „Gore, naravno. Drugaćiji tretman je na poslu, teško je i kad su prijatelji u pitanju, kad smo na ulici ili u kafiću, itd. U Srbiji, ljudi su finansijski zavisni od roditelja, što samo otežava situaciju. Mediji isto mogu da budu negativni... U zakonu nema ništa – on se samo stara o većini, ne i o manjinama“.
- „Nažalost, gore. Ljudi misle da su LGBT osobe ’nižeg ranga’ ljudskosti, ili da uopšte nisu ljudi. Nisam sigurna kakva je pravna situacija, mada to nije samo pitanje zakona – to je takođe pitanje toga da li sudije rade svoj posao dobro i kako primenjuju zakon“.
- „Prema homoseksualnosti se odnosi kao da je bolest, kao alkoholizam. Zakon to ne kriminalizuje, već tretira drugaće“.
- „Mi imamo gori tretman. LGBT osobe imaju lošiju startnu poziciju. Najčešće problem je u nemogućnosti da se imaju deca, drugim rečima, da se radi ono što se smatra ’normalnim’“.
- „Gore: kao bolesnici, kriminalci, drugorazredni ljudi, i tako to“.
- „Mislim da su LGBT osobe u Srbiji blago ismevane i čak i ugrožene na razne načine usled svoje seksualne orijentacije“.
- „LGBT osobe imaju mnogo više problema od drugih ljudi... Ukoliko ih neko fizički napadne policija im neće pomoći“.
- „LGBT osobe imaju drugaćiji tretman i stoga ne znaju koja su im ljudska prava i koje izbore imaju... U svakom slučaju gore!“.
- „Plašim se da bi mi svaki posao bio teži ukoliko kažem javno da sam gej, isto važi i za moj društveni život. Ne znam ni za jedan zakon koji štiti seksualne manjine“.
- „Prema njima se ophode drugaće, smatraju ih bolesnima i odnose se prema njima sa mržnjom“.
- „Prema nama se ophode kao da smo manje važni i da ne ispunjavamo ’strejt’ uloge. Mislim da je starosna granica za stupanje u seksualne odnose viša za gej muškarce nego za strejt osobe. Govor mržnje je nekad uobičajen u medijima, a nekad ne. Mediji su veoma važni za stvaranje javnog mnjenja. Brak nije dozvoljen istopolnim parovima iako bi ovo bilo veoma bitno za LGBT osobe kako bi im olakšali stvari kao što su pravo na posetu u bolnici, zajednička deca, i slično. Postoje grupe koje organizuju nasilje nad LGBT osobama – Obraz, Huligani itd.“.
- „Definitivno. Ljudi misle da smo mi nosioci neke bolesti i da imamo važnu ulogu u uništavanju zemlje. Misle da imamo AIDS. Ne žele da budu prijatelji sa LGBT osobama u strahu da njihove porodice ne reaguju nepovoljno na to. Definitivno je tretman na radnom mestu drugaćiji – teško je naći posao ukoliko ste LGBT... Ja lično mislim da ću morati da lažem kako bih našao posao“.
- „Strejt osobe mogu slobodno da hodaju ulicom, mogu da pokažu svoju ljubav na ulici. LGBT osobe nemaju tu slobodu... Treba nam više zakona koji bi nas štitili kao i u ostatku Evrope, posebno ako ćemo ući u Evropsku Uniju... Potrebni su nam zakoni koji štite LGBT osobe... Mi smo daleko od Zapada“.
- „Verbalno maltretiranje. Nasilje. Nema zakona koji štite. Policija, naravno. Na poslu sigurno ima diskriminacije. Lideri zemlje su nezainteresovani. Košturnica nema vremena za LGBT osobe“.
- „Sigurno da nije bolje! Prema nama se ophode kao da nismo ljudi. Ljudi ne veruju da je ljubav moguća ikako drugaće osim između muškarca i žene. Ljudi ovde ne vole da vide stvari iz drugaće perspektive“.

- „Razlikuje se na toliko mnogo načina. Ja sam imao loša iskustva sa zdravstvenim ustanovama. Gej osobama, na primer, nije dozvoljeno da doniraju krv. Imam prijatelja kojem nije dozvoljeno to da radi... Ja sam bio na operaciji pre dve godine... Doktor je implicirao da ne želi da učini bilo šta za mene usled moje seksualne orijentacije – imao je komentare poput 'ti i takvi kao ti'... Znam neke ljudi koji su imali loša iskustva sa policijom... Nema zakona koji bi zabranio loše ophođenje“.
- „Potrebno nam je više mesta koja su prijateljski nastrojena – prodavnice, kafići, kao što ima u Budimpešti. To bi nam pomoglo puno, pokazalo ljudima da LGBT egzistencija nije marginalna, ili zasnovana na fetišima, itd. Ljudi ne znaju ništa o LGBT životu – moramo im pokazati“.
- „Moj profesor psihologije je stavio homoseksualnost u istu kategoriju sa pedofilijom i opisao je kao bolest! Neki ljudi misle da su LGBT osobe perverti ili mentalno bolesni. Zakon se ne bavi LGBT osobama – kao i da ne postoji. Većina doktora ne može da pojmi da su neke žene lezbejke – tako da se niko ne bavi njihovim problemima i potrebama. Neki doktori to shvate mnogo ličnije i nije neuobičajeno da se izviču. Mali broj doktora se ponaša profesionalno“.
- „Nijedna osoba iz javnog života nije otkrila svoju homoseksualnost, čak ni kad je pitaju o tome“.
- „Poniženje, gađenje i mržnja“.

Da li Vas je strah zbog činjenice da pripadate LGBT populaciji u Srbiji?

Na pitanje broj 14 našeg upitnika, ispitanici su odgovarali u sledećim procentima:

	<i>Yes</i>	<i>No</i>	<i>Other or no answer</i>
Total odgovora	36%	56%	8%
Muškarci	37%	57%	6%
Žene	32%	60%	8%
Drugo	60%	20%	20%
Oni koji su naveli da su iskusili fizičko nasilje	54%	36%	10%
Oni koji su naveli da su iskusili negativni događaj koji nije fizičko nasilje	36%	58%	6%
Oni koji su naveli da nisu iskusili negativan događaj	24%	74%	2%
Oni koji nisu otvoreni uopšte	20%	80%	0%
Oni koji su otvoreni samo prema nekim prijateljima	37%	53%	10%
Oni koji su otvoreni na neki način prema nekim prijeteljima i/ili porodici	37%	53%	10%
Oni koji su otvoreni prema svima	33%	61%	6%

Više od jedne trećine ispitanika/ca navelo je da ih je strah zato što su LGBT u Srbiji, a nešto malo više od polovine navelo je da ih nije strah. Muškarci su samo malo više navodili 'da' odgovor, dok su žene nadprosečno malo odgovarale pozitivno. Osobe koje su se identifikovale kao 'drugo' su imale veće šanse da se plaše da budu LGBT u Srbiji – ukupno ih je 60% odgovorilo pozitivno na ovo pitanje. Ovo zapravo nije iznenadjuće ako se uzme u obzir koliko njih je navelo da je imalo negativna iskustva.

Oni koji su pretrpeli fizički napad više se plaše nego oni koji nisu – 54% onih koji su napadnuti je navelo da ih je strah, dok je samo 24% onih koji nisu napadnuti navelo pozitivan odgovor. Ova statistika implicira da je neophodna ozbiljna akcija kako bi se popravilo samopouzdanje onih koji su iskusili incidente – nešto što manjak policijske i državne intervencije neće postići. Mogućnost da fizički napadi vode ka strahu od samoiskazivanja – kao i strahu od pripadnosti LGBT populaciji u Srbiji – je nešto protiv čega bi država predano morala da radi. Nijedna vlada ne sme da dozvoli da kriminalci koji krše zakon nad LGBT osobama ostanu slobodni da stvaraju atmosferu straha.

Interesantna je statistika da oni koji nisu nimalo otvoreni su ujedno i oni koji najmanje strahuju zbog toga što su LGBT, dok je strah najviši kod onih koji su otvoreni ali ne kompletno. Moguće je da je ovo rezultat činjenice da oni koji su najmanje otvoreni imaju najmanje mogućnosti da iskuse

neprijatnost i time nemaju ništa na čemu bi temeljili strah. Ovo je detaljnije objašnjeno komentarima u upitniku: među onima koji su naveli da ih nije strah, glavni razlog za taj manjak straha im je bio to što malo ljudi zna ko su oni i stoga mogu to da kriju. Ostatak u stanju zatvorenosti izgleda da vodi ka sigurnijem životu u smislu bezbednijeg fizičkog i mentalnog zdravlja i smanjenju rizika od napada, ali nije zdravo za one koji ne mogu da se potpuno izraze i moraju da lažu svoje porodice i prijatelje o svojim pravim osećanjima.

Strahovi uključuju strah od nasilja i odbacivanja, čak i smrti, zajedno sa strahom da će oni koji počine krivično delo proći nekažnjeno ako je motiv za zločin nečije seksualno opredeljenje ili rod, strahovi od odbacivanja od strane porodice i prijatelja i strahovi od gubljenja posla ili strah da neće dobiti posao ako su ljudi svesni njihovog seksualnog opredeljenja. Glavni razlog i najčešće izraženi strah je strah od fizičkog zlostavljanja.

Mnoge anketirane osobe su izrazile zajedničku želju – da imaju jasan anti-diskriminatorski zakon koji eksplicitno štiti LGBT osobe, između ostalog, i izopštava sve oblike homofobičnih napada i incidenata baziranih na stvarnoj ili pretpostavljenoj seksualnoj ili rodnoj orijentaciji, identitetu ili predstavljanju osobe.

Komentari

- „Plašim se da bi me neko ubio ili da bi mi bilo uskraćeno pravo na rad zato što oni misle da bih 'pružao loš primer deci'.“
- „Nakon što je pretučen, jedan od anketiranih kaže: „Proteklih meseci odlazim kod psihologa, ne zato što sam pretučen nego zbog straha da će se to ponoviti. Ponekad se osećam paranoično od kada sam doživeo prebijanje.“
- „Plašim se da će se to desi mojoj sestri. Za sebe se ne bojam mnogo, znam kako da zaštitim sebe, ali se plašim da se nešto ne desi mojoj sestri. Nikada se ne zna kakvih sve ljudi ima...Ne želim ni da razmišljam o tome. Ljudi treba da znaju i nauče više o LGBT osobama, da nas bolje upoznaju i vide da smo mi normalni građani, ja sam nečiji sin, svi smo mi zajedno na ovom svetu.“
- „Plašim se da me ne izbace iz kuće ili sa fakulteta ili da neću moći da nađem posao. Plašim se fizičkog nasilja. Možda bih izgubio prijatelje (ako bi saznali).“
- „Zato što nemam nikakva prava i tretiraju me kao da sam 'samo peder'.“
- „Na neki način da. Plašim se svojih roditelja i za svoju budućnost. Srbiji je potreban anti-diskriminacioni zakon koji će biti veoma strog prema prekršiocima kako bi se LGBT osobe osećale sigurnije prilikom traženja posla, dok šetaju ulicom- zarad više sigurnosti.“
- „Znam da bi u Srbiji većina, kada bi saznali za moju seksualnu orijentaciju, promenila ponašanje prema meni na negativan način.“
- „Ako policija ne reaguje adekvatno, skinhead-i mogu ubiti neke homoseksualne osobe i proći nekažnjeno. Policija neće reagovati. Homoseksualna osoba će biti kriva zato što je homoseksualna.“
- „Uglavnom se plašim toga što u Srbiji ima puno osoba nasilnih prema LGBT osobama. Želeo bih da sve osobe koje srećem prihvate moju seksualnu orijentaciju, ali mentalitet našeg naroda je vrlo nazadan i oni smatraju da biti gej nije normalno.“
- „Diskriminacija...“
- „Nisam fobičan, ali da, uplašen sam i nervozan.“
- „Srbija je mizogina zemlja. Postoji strah od fizičkog napada i lišavanja slobode. Želim da se zakoni promene u korist LGBT osoba, na primer, da možemo da živimo sa partnerkom istog pola. Ljudi misle da mogu da napadnu LGBT osobu da zakon neće reagovati- ovo se mora promeniti.“
- „Zbog negativnog stava i ponašanja ljudi...Kao da su LGBT osobe članovi neke sekte ili slično. Ne prihvataju različitost. Političari se neadekvatno ophode – nemaju vremena za manjinske grupe...“

Ne žele da razumeju i pomognu. Ima mnogo cinizma u odnosu prema prestupima na homofobnoj osnovi.“

- „Da sam otvoren, moj bi se život verovatno drastično promenio. Pronašao sam način da živim zatvoreno, u paranoičnom strahu da me ne otkriju. Moj prijatelj je ubijen od strane oca svog dečka nakon što je rekao ocu za njihovu vezu... Čak se plašim sopstvenog oca koji je nasilan, a da ne spominjem skinhead-e i huligane na ulici.“
- „Ne mogu sebe uopšte da otvorim, možda samo među aktivistima, ali ima aktivista koji podršku prižaju samo na papiru. Bojam se da ne budem odbačen iz društva ako se otvorim. Plašim se fizičkog nasilja. Signiji bih bio uz nov zakon koji bi zlostavljanje LGBT osoba osuđivao, ali to nije dovoljno, važno je i kako se taj zakon sprovodi, mada bi i samo donošenje zakona bilo odlično za početak.“
- „Ne vidim budućnost sa finom, mirnom i bezbednom porodicom i svojim partnerom i eventualno decom koju bismo usvojili, ne vidim ni mogućnost napredovanja u karijeri sa potpuno otvorenom seksualnom orijentacijom. Čak mislim da postoji šansa da nas krivično gone kao nekada.“
- „Kada bih se otvorio, ne bih imao isti tretman kao ostali, ljudi bi me drugačije doživljavali.“
- „Nisam bio uplašen ali sam napravio neke greške misleći da u Srbiji mogu da se ponašam kao i svi drugi. Jasno je da postoji opasnost, fizička i psihološka, za ljude koji su drugačiji od spske većine... Opravdano je biti uplašen zato što ne možete očekivati logične i razumne postupke od ljudi koji mrze sve što je drugačije. Postoje netolerantni ljudi u svim državama, ali u zapadnoj Evropi postoje zakoni koji štite. Parada ponosa je bila dokaz loše situacije za LGBT osobe.“

Uopšte nije čudno što sa tako velikim brojem incidenta- a ovo su samo oni koje je prikupila Inicijativa mladih- postoji veliki nivo straha među LGBT osobama i opšti utisak da se LGBT osobe drugačje tretiraju u Srbiji. U kombinaciji sa nepoverenjem u policiju i generalno negativnim ili indiferentnim stavom policije prilikom prijavljivanja slučajeva (uz učešće policije i vojske u nekim incidentima) i negativnim ili indiferentnim stavom članova porodice, jasno je da je situacija LGBT osoba u Srbiji u 2005. godini alarmantna.

Ozbiljna pozitivna akcija je hitno potrebna da bi se okončala ova nepodnošljiva i nepravedna situacija i da bi se stvorilo demokratsko, moderno, Evropsko društvo 21. veka u Srbiji.

Zaključci

66% onih koje smo anketirali, to jest, dve trećine, izjavilo je da je bilo izloženo negativnom iskustvu usled njihove pretpostavljene ili stvarne seksualne orijentacije ili roda, identiteta ili predstavljanja. Da kažemo drugačije, ovo se odnosi na 95 od 144 osobe. Ovo se najviše odnosi na osobe koje se nisu deklarisale ni kao muškarci ni kao žene, od kojih je svaka osoba doživela negativni događaj. Negativni događaji su takođe brojni kod otvorenijih osoba sa 82%, onih koje su otvorene nekim iz porodice i/ili prijateljima na neki način i 78% onih koji su otvoreni svima i one izjavljuju da su iskusile negativni događaj koji je motivisan njihovom pretpostavljenom ili stvarnom seksualnom ili rodnom orijentacijom, identitetom ili izražavanjem.

Većina onih koje smo anketirali izjavila je da su otvoreni samo malom broju prijatelja – njih 35% tj. 50 od 144 osobe. Od onih osoba koje su izjavile da su otvorene nekim članovima porodice, veliki procenat je izjavio da je iskusio neku vrstu negativne reakcije - 68%. Samo je 19 ispitanika/ica od 144 (13%) izjavilo da su otvoreni svima.

Najveća diskriminacija nad LGBT osobama u Srbiji je govor mržnje sa 58%, tj. 84 od 144 osobe je bilo izloženo jednom ili više incidenata ovog tipa, zatim fizičko nasilje sa 28%, tj. 40 od 144 osobe je izjavilo da su ovo doživele. Jednak broj ispitanika/ica je izjavio da im je bila uskraćena usluga ili pristup, diskriminacija na radnom mestu i/ili zlostavljanje od strane državnih organa bezbednosti (10% ili 14 od 144 osobe u svakom odeljku).

Od svih koji su odgovorili na pitanje, mali broj je potvrdio da je incidente prijavio policiji – samo 15%, to jest, samo 14 od 95 od onih koji su naveli da su iskusili neku vrstu incidenata. Od onih koji jesu prijavili policiji većina navodi da je dobila negativnu ili indiferentnu reakciju – 29% (4 osobe od 14) navelo je negativnu reakciju, dok je 50% (7 od 14 osoba) navelo indiferentnu reakciju. Samo 14% - što znači DVE osobe od tih 14 – navele su pozitivnu reakciju od strane policije. 38% ispitanih navodi da ne bi prijavilo policiji bilo koju vrstu takvih incidenata – 55 osoba od 144. Većina smatra da LGBT osobe u Srbiji nemaju isti tretman kao i heteroseksualne (78%, ili 112 od 144). To uverenje se javlja posebno među onima koji se ne identifikuju kao muškarci ili žene, kao i među onima koji su naveli da su iskusili incident motivisan njihovom stvarnom ili pretpostavljenom seksualnom orijentacijom ili rodnim izražavanjem. Jedna trećina ispitanih navodi da ih je strah toga što su LGBT u Srbiji – to je 52 osobe od 144 koje smo ispitivali (36%). Još jednom, ovo je bilo najprimetnije među onima koji se ne identifikuju kao muškarci ili žene.

Stoga, na osnovi odgovora koje smo dobili od LGBT osoba u Srbiji, Inicijativa mladih za ljudska prava zaključuje da su diskriminacija i maltretiranje LGBT osoba široko rasprostranjene i uobičajene pojave u Srbiji, sa tim da je dve trećine ispitanih navelo iskustvo incidenata na osnovi njihove stvarne ili pretpostavljene seksualne ili rodne orijentacije, izražavanja identiteta. U postojećoj situaciji većina LGBT populacije ne veruje policiji, smatra da nema isti tretman i, u mnogim slučajevima, je u strahu zato što su LGBT.

Srbija se nalazi na raskrsnici, dok pokušava da se priključi Evropskoj Uniji i drugim bitnim međunarodnim telima i dok društvo u Srbiji pokušava da se ponovo izgradi iz ostavštine svoje tamne prošlosti pod Miloševićevim režimom. Pred njom su dve veoma suprotne mogućnosti: Evropa, 21. vek, moderan, slobodan, demokratski život; ili da ostane zaglavljena u stavovima i ponašanjima koja pripadaju davno prošlom vremenu, u nemogućnosti da se adaptira modernom životu i modernoj Evropi, nemoćna da nastavi napred, zarobljena od strane tradicionalista dok se klanja individuama koje ne žele da vide modernu Srbiju u srcu Evrope. Ovu zemlju unuzadaju

neprijatelji progresa, slobode, integracije i zajedničkog života, oni koji se pozivaju na 'tradiciju' i koncept toga šta znači biti Srbin/Srpskinja – mada sve vreme drže u rukama definiciju toga šta ti termini znače i ko zaista 'sme' da ih definiše. Ovi ljudi koji tvrde da predstavljaju i brane zemlju ne rade ništa drugo nego nanose štetu onima koji se ne uklapaju u njihove uske granice i one za koje misle da ih ugrožavaju.

Neprihvatljivo je da se i jedan građanin ili građanka Srbije oseća uplašena da bude to što jeste i da bude markirana kao meta za napade bilo koje vrste, i to samo na osnovu toga što jesu ili toga što se pretpostavlja da jesu. Ovo je očito kombinacija neprijateljskog društvenog okruženja (čak i unutar porodica, koja je usmerena protiv sopstvene dece i rođaka), aktivnosti homofobičnih grupa kao što su Obraz i elementi unutar Srpske pravoslavne crkve, homofobičnih incidenata nalik na one koje smo istražili u ovom istraživanju, manjka volje od strane vlade da se donesu zakoni za zaštitu LGBT osoba – kao i da se oni implementiraju – i manjka, i štaviše otvorenog neprijateljskog stava od strane policije i drugih državnih bezbednosnih (kao što je vojska) organa prema LGBT osobama. Čak i psiholozi, predavači i medicinski 'stručnjaci' doprinose diskriminaciji, osuđuju studente i pacijente što je sasvim suprotno medicinskoj i pedagoškoj etici.

Stoga pozivamo sve relevantne institucije i vladina tela da preduzmu momentalni, nepristrasan, otvoren i kredibilan dijalog o ovom pitanju kako bi se promovisala ravnopravnost svih građana/ki Srbije, za koje se zalaže vlada i druge relevantne institucije, te smanji atmosfera straha među LGBT osobama, kao i da se ukine status nedodirljivosti za one koji čine diskriminatorna dela ili maltretiraju LGBT osobe isključivo na osnovi njihove pretpostavljenje ili stvarne seksualne ili rodne orientacije ili izražavanja.

Zločin je zločin, bez obzira ko ga činio, iz kojeg razloga ili ko je žrtva. Diskriminacija je diskriminacija, bez obzira ko je činio, iz kojih razloga i ko je žrtva.

Ravnopravnost je potpuna ravnopravnost ili nije ravnopravnost.

Preporuke

Na osnovi nalaza ovog istraživanja, Inicijativa mladih za ljudska prava preporučuje da se preduzmu hitno i prioritetno sledeće mere, kako bi se poboljšali životi LGBT osoba u Srbiji, a u skladu sa međunarodnim standardima i normama o ljudskim pravima:

Preporuke Vladi i Skupštini Srbije:

- Donošenje potpunog i smislenog antidiskriminacionog zakona, kojim se potpuno i eksplicitno zabranjuju sve vrste diskriminacije na osnovu prepostavljenog ili stvarnog seksualnog ili rodnog identiteta, orijentacije ili izražavanja. Implementacija zakona se mora nadgledati kako ne bi bio zaobilazeš ili ignorisan.
- Vlada bi trebalo odmah da predloži ukidanje svih propisa koji omogućuju nejednakost između LGBT i drugih osoba i da prilagodi sve zakone u kojima ima mesta za dvosmislenost ili, takozvanih, rupa u zakonu. Zakoni Srbije bi trebalo da važe jednakost za sve građane/ke bez obzira na irrelevantne stvari kao što su nečiji prepostavljeni ili stvarni seksualni ili rojni identitet, orijentacija ili izražavanje.
- Podsticanje na mržnju na osnovi prepostavljenog ili stvarnog seksualnog ili rodnog identiteta, orijentacije ili izražavanja, kao i sve forme govora mržnje i verbalnog napada moraju biti zabranjene eksplicitno zakonom bez mesta za eksploataciju ili dvosmislenost. Konkretnе, kaznene mere se moraju preuzeti protiv onih koji se ponašaju na taj način. Organizacije koje nastave da promovišu homofobiju i podstiču mržnju i nasilje, moraju biti kažnjene ili zabranjene.
- Vlada Srbije mora jače da osuđuje napade i diskriminaciju bilo koje vrste motivisanu prepostavljenim ili stvarnim seksualnim ili rodnom identitetom, orijentacijom ili izražavanjem. Kada je 2001. godine napadnuta Parada ponosa, ili kad je Obraz započeo svoju „Bole sprečiti nego lečiti“ kampanju posterima, Vlada nije reagovala. Ovaj zapanjujući neuspeh da se sačuvaju svi građani/ke Srbije od netolerancije, nasilja, zastrašivanja i zlostavljanja ne sme da se ponovi. Vlada mora da zauzme čvrst stav protiv onih koji žele da zaprete sopstvenim interpretacijama ’tradicije’ i ’srpstva’.

Preporuke državnim snagama bezbednosti u Srbiji (policija i vojska)

- Policija je obavezna da osigura pune istrage svih optužbi za zlostavljanje od strane predstavnika bezbednosnih snaga, bez obzira nad kim su ona počinjena. Vojska je obavezna da reaguje na diskriminaciju unutar nje, kao i na sve optužbe za diskriminaciju i maltretiranje od strane njenih pripadnika. Počinoci se moraju privesti pravdi i adekvatno kazniti da bi to bio primer posledica zloupotrebe moći i položaja i sredstvo za odvraćanje od budućeg diskriminisanja i zlostavljanja dela zajednice koji nije prekršilo nikakav zakon, a diskriminisan je zbog svog identiteta.
- Takođe, pozivamo policiju i vojsku da razviju i uspostave nov kodeks ponašanja koji će osuđivati kriminogeno ponašanje prema LGBT osobama i da preduzme praktične mere protiv takvog ponašanja.
- Predlažemo uspostavljanje praktičnog i konstruktivnog dijaloga između ovih snaga i predstavnika/ca LGBT zajednice kako bi se eliminisalo negativno ponašanje i stavovi među pripadnicima/cama snaga bezbednosti; takođe da bi povećali stepen poverenja LGBT osoba da će biti shvaćene ozbiljno ako se obrate policiji i da neće biti izložene daljem maltretiranju od onih osoba za koje su mislile da će ih zaštititi.

- Policija mora istražiti sve prijave maltretiranja i diskriminisanja LGBT osoba na nepristrasan, profesionalan način što bi doprinelo stvaranju klime u kojoj je policija stvarno zaštitnica nedužnih građana/ki Srbije od kriminalaca. Policija mora maksimalno da primenjuje postojeće i nove zakone koji klasifikuju zločine mržnje i diskriminacije i adekvatno kažnjavaju počinioce, a ne da se oslanja na uobičajenu praksu podnošenja prekršajnih prijava protiv izvršilaca najtežih kriminalnih dela.
- Javne manifestacije LGBT zajednice moraju biti adekvatno zaštićene pre, tokom i nakon završetka događaja. Situacija na Paradi ponosa 2001. u kojoj su učesnici/e bili/e fizički napadnuti/e i divljački pretučeni/e dok je policija mirovala ne smeju se ponoviti. Napad na Paradu ponosa bio je sačinjen od mnogih kriminalnih prekršaja, bilo je pretnji i pre početka, što je prekršaj međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima koji, između ostalog, zahtevaju slobodu za mirno okupljanje i slobodu izražavanja.

Preporuke srpskom društvu

- Porodice moraju prestati sa užasavajućom praksom stigmatizacije sopstvene dece i stvaranja straha unutar sopstvenih porodica i primoravanja sopstvenu decu i rođake da se plaše da izraze ko su. Porodica treba da da bude prvo mesto gde se osećamo sigurno, bezbedno, prihvaćeno, a ne mesto straha, laži i nesigurnosti.
- Šira zajednica bi trebalo da se delotvornije uključi u široku i iskrenu debatu i da uključi pripadnike/ice LGBT zajednice, kako bi mogli da sami sagledaju LGBT realnost umesto da se oslanjaju na iskrivljene i podstrekivačke poruke mržnje koje drugi šalju. Debata bi trebalo da bude iskrena i realna a ne zasnovana na ranijim konceptima, niti u njoj smeju da dominiraju oni koji bi LGBT osobama onemogućili da se korektno i otvoreno prikažu.
- Mediji bi trebali da započnu delotvorniji dijalog sa predstavnicima/ama LGBT zajednice kako bi predstavili korektnije, manje pristrasno viđenje LGBT pitanja, kao što i doliči njihovoј profesiji i svakoj međunarodnoj normi.

Preporuke predstavnicima/ama LGBT osoba u Srbiji

- Prvo i prevashodno, LGBT organizacije i predstavnici/e moraju biti spremni da zajedno rade, u koaliciji, i nađu efektivne i trajne načine takvog rada, kako bi se predstavio ujedinjen i snažan glas u ime LGBT osoba u Srbiji. Razjedinjenost i rasparčavanje među LGBT organizacijama i predstavnicima/ama umnogome slablji glas LGBT osoba i onemogućuje efektivne i trajne aktivnosti koje bi popravile situaciju koja trenutno vlada u Srbiji po pitanju LGBT statusa.
- LGBT predstavnici/e bi trebalo da budu spremni da se uključe u pozitivnu i delotvornu debatu na svim nivoima, uključujući i onu sa policijom, vladom i širim društvom.
- Edukativni programi bi trebali da postoje kako bi se predstavila realnost LGBT osoba i njihovih života i problema što široj moguće publici.
- S obzirom da starije LGBT osobe nisu bile adekvatno predstavljene u ovom istraživanju, preporučujemo dalja istraživanja o mogućim razlozima zašto je tako. Takođe preporučujemo smislene programe integrisanja izolovanih LGBT osoba, bile one starije, živele u ruralnim zajednicama, itd.